

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ, МАКРО- І МІКРОЕКОНОМІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

**ВПЛИВ ПОЛІТИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ СЕКТОРА ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

студента 2-го курсу магістратури
денної форми навчання
спеціальності 051 Економіка
освітньо-наукової програми
«Економіка та економічна політика»
Дерев'янчука Владислава Едуардовича

Науковий керівник д.е.н., професор
Слухай Сергій Васильович

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань
Дерев'янчук В.Е.

Роботу допущено до захисту в Екзаменаційній комісії рішенням кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки від «12» травня 2023 року, протокол № 11

Київ - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ЕКОНОМІКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПОЛІТИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ СЕКТОРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	7
1.1. Соціально-економічне значення та необхідність децентралізації.....	7
1.2. Сутність, завдання та інструменти політики децентралізації.....	11
Висновки до першого розділу.....	19
РОЗДІЛ II. ВПЛИВ ПОЛІТИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ: ГЛОБАЛЬНИЙ АСПЕКТ.....	22
2.1. Особливості проведення політики децентралізації в окремих країнах.....	22
2.2. Оцінка впливу децентралізації на національну економіку.....	29
Висновки до другого розділу.....	36
РОЗДІЛ III. ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	38
3.1. Реформа децентралізації в Україні: основні заходи та загрози.....	38
3.2. Оцінка впливу децентралізації на розвиток економіки України та подальші перспективи здійснення реформи.....	44
Висновки до третього розділу.....	49
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність досліджуваної тематики зумовлена тим, що ефективність функціонування інститутів публічної влади безпосередньо впливає на результати функціонування національної економіки та залежить від вертикального розподілу повноважень органів місцевого самоврядування. Органи центральної влади не в змозі володіти повною інформацією щодо потреб у суспільних благах на окремих територіях. Відповідно, через це виникає асиметрія інформації, що призводить до економічних втрат, подолати яку може ефективна діяльність органів місцевого самоврядування, адже саме вони володіють актуальними даними щодо поточного стану справ та потреб розвитку громади. Політика розширення повноважень органів місцевого самоврядування дозволить ефективним чином використовувати наявні на певній території ресурси задля підвищення рівня життя на місцях. Передача повноважень щодо управління територіальними громадами саме місцевим органам влади дозволить центральному уряду сконцентруватись на довгостроковій стратегії розвитку держави. Низка досліджень, що проведені у різних за регіональним та економічним критерієм країнах, доводять той факт, що розширення кола повноважень місцевої влади сприяє позитивному розвитку як регіону, так і держави загалом [41].

Надання більш широких повноважень органів місцевого самоврядування вимагає узгодження дій місцевої влади із центральними органами влади, проведення постійних консультацій та обговорень, а також співпраця з урядами інших держав для переймання успішного досвіду. Центральна влада разом із місцевою повинні бути зацікавлені у підтримці сталого розвитку місцевої інфраструктури для забезпечення достатнього рівня життя суспільства. Такий підхід до моделі державного управління за умов його підтримки з боку влади та суспільства має забезпечити стійкий розвиток суспільних відносин в цілому.

Наприкінці 2014 року Кабінет Міністрів України ухвалив Проект реформи децентралізації [23], а вже у 2015 році сама реформа розпочалась. Даний крок

української влади призвів до позитивних соціально-економічних зрушень у країні. Позитивний ефект на розвиток економіки на регіональному рівні має зростання інвестицій з місцевих бюджетів, а також розширення спектру суспільних послуг, що надаються місцевою владою. В умовах воєнного стану саме органи місцевого самоврядування першочергово спрямовують зусилля на допомогу внутрішньо переміщеним особам, ліквідацію наслідків обстрілів, а також на формування стратегії розвитку громад і територій з урахуванням обставин непереборної сили. Саме тому важливим є не тільки розширення повноважень місцевих органів влади, а й їхня підтримка з боку центральної влади [17].

Ступінь наукової розробки даної проблематики. Процес децентралізації сектора публічного управління та його вплив на економічну складову розвитку держави, а також особливості проведення політики щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування були досліджені на практичному та теоретичному рівні наступними вченими: У. Оутс, Б. Вайнгаст, Р. Масгрейв, А. Шах та ін.

У дослідження фінансової автономії місцевих та регіональних органів влади значний внесок здійснили наступні вчені: Х. Мартінес-Васкес, В. Дадлі, Т. Канар, Ч. Тібу, Р. Берд та ін.

Вагомий внесок у розвиток та дослідження проблематики децентралізації сектора публічного управління в Україні здійснили наступні вітчизняні науковці: С. Слухай, І. Лютий, Н. Спасів, М. Мельник, І. Лещук, Ю. Петленко та ін.

Попри наявний значний науковий доробок як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, станом на теперішній час відчувається нестача ґрунтового теоретичного матеріалу, а також недостатня кількість проаналізованих даних щодо впливу децентралізації сектора публічного управління на економічний розвиток держави.

Предметом дослідження даної роботи виступають економічні відносини між рівнями публічного управління держави.

Об'єктом дослідження у роботі є економічні наслідки реалізації політики децентралізації в умовах трансформаційної економіки.

Метою роботи є визначення впливу політики децентралізації на показники економічного розвитку світових країн і України зокрема.

Відповідно до мети дослідження, основними завданнями даної роботи є:

- дослідити та проаналізувати теоретико-методологічні засади процесу децентралізації публічного сектора;
- з'ясувати основні причини і фактори, що впливають на економічну результативність політики децентралізації;
- за допомогою економетричного апарату виявити ступінь впливу політики децентралізації публічного сектора на економічні показники в Україні.

У роботі були використані як загальнонаукові, так і специфічні **методи дослідження**, зокрема: методи теоретичного узагальнення, метод індукції та дедукції, аналізу та синтезу, порівняння при дослідженні досвіду реалізації політики децентралізації у різних країнах світу, методи статистичного та кореляційного аналізу, а також методи економіко-математичного моделювання для аналізу впливу децентралізації на показники економічного розвитку регіону.

Інформаційна та теоретична база роботи складається з наукових праць вітчизняних і зарубіжних науковців, статистичних та аналітичних даних Міжнародного валютного фонду, Світового Банку, Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Організації економічного співробітництва і розвитку, Центру зовнішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень, інформаційно-аналітичного порталу «Децентралізація в Україні».

Структура. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Результати даної наукової роботи були апробовані в межах публікації наукової статті «Вплив децентралізації на економіку регіонів України», що була опублікована в електронному науковому фаховому виданні «Ефективна економіка» (№1, 2022 р.). Окрім того, окремі результати були апробовані в рамках Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна 2023. Повоєнне відновлення України: проблеми та перспективи» у вигляді наукових тез на тему «Перспективи реформи децентралізації в Україні у повоєнний період».

РОЗДІЛ І. ЕКОНОМІКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПОЛІТИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ СЕКТОРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1 Соціально-економічне значення та необхідність децентралізації

Одним із ключових елементів реалізації стратегії кожної держави є забезпечення та постійна підтримка стабільного соціально-економічного розвитку суспільства. Для досягнення даної мети органи влади вдаються до використання різноманітних інструментів, адже саме від даної політики головним чином залежить рівень життя та суспільний добробут. Саме вони є індикаторами розвитку країни і суспільства загалом.

Кожна без винятку країна незалежно від особливостей адміністративно-територіального устрою, форми правління, або ж ступеня економічного, соціального та політичного розвитку тією чи іншою мірою розроблює та впроваджує різноманітні заходи, які здійснюються саме для забезпечення рівня життя суспільства на достатньому рівні. До цих заходів безпосередньо відносяться кроки, що стосуються розподілу повноважень між органами центральної та місцевої влади. Розширення можливостей останньої і є політикою децентралізації, що передбачає більшу кількість можливостей територіальних громад у вирішенні питань стосовно розвитку своєї місцевості. Активна реалізація заходів, що стосуються розподілу повноважень між владою різних рівнів розпочалась в економічно розвинених країнах, зокрема США, починаючи із 1970-х років XX століття [57], а у країнах, що переживають період постсоціалістичної трансформації, дана реформа активно впроваджується протягом останніх двох десятиліть. Основною метою, задля якої вдаються до політики децентралізації, є підвищення рівня життя, а також запобігання макроекономічної нестабільності, зменшення ризиків прояву корупції та лобізму, ефективне використання наявних ресурсів. У рамках децентралізації публічного сектора відбувається передача повноважень та відповідальності основних функцій уряду від центральних до субнаціональних органів влади.

Варто зазначити, що діяльність різноманітних представників підприємницького сектору на території окремої громади може мати як позитивні, так і негативні зовнішні ефекти. Відповідно, центральна влада повинна не лише займатись розширенням повноважень, а й здійснювати заходи контролю щодо впливу діяльності приватного сектора на рівень життя громадськості. Перевірки на місцевих рівнях гарантують той факт, що місцеві органи самоврядування є підзвітними своїм виборцям та несуть відповідальність за захист їх інтересів. Завдяки децентралізації на місцях відбувається соціально-економічний розвиток, який забезпечує саме місцева влада (The community-driven development – CDD) [46]. Ефективність такого розвитку забезпечується зацікавленістю з боку органів місцевого самоврядування та побудовою міцних партнерських відносин з організаціями-фундаторами громадських проєктів.

Активне дослідження процесу децентралізації публічного сектора розпочалось у 60-х роках ХХ століття: американський економіст та дослідник Р. Масгрейв дійшов висновку, що наділення місцевої влади більш широким спектром повноважень дозволить їй з більшою ефективністю використовувати наявні ресурси, а це, безпосередньо, призведе до зростання рівня життя і суспільного добробуту не лише у певній місцевості або регіоні, а в країні загалом. Згідно з його теоремою, держава наділена трьома наступними функціями: ефективним використанням наявних ресурсів, справедливим розподілом доходів, а також підтримка достатнього рівня зайнятості з ціновою стабільністю. Саме другу з вищенаведених задач дослідник вважає найбільш проблемною. На його думку, місцева влада не має здатності до ефективного контролю за справедливим розподілом благ, з чим центральна влада може впоратись ефективніше [47].

На думку іншого дослідника децентралізації В. Оутса, місцева та центральна влада мають як переваги, так і недоліки, однак саме централізована політична система управління має можливість впоратись з проблемою справедливого розподілу доходів у країні та зі стабілізацією економічної

ситуації. Місцева ж влада має усі можливості для того, аби забезпечити стимули до підвищення якості надання суспільних послуг, а також підвищити рівень життя кожної громади з урахуванням її унікальних потреб та позаекономічних особливостей. Оутс дійшов висновку, що реформована та ефективна система місцевого самоврядування сприяє ефективності в наданні суспільних благ, а найбільш ефективною системою управління є саме федеральна система [48].

Значна кількість дослідників вважала за необхідне збільшувати об'єм прав та можливостей місцевої влади, адже централізація повноважень та ресурсів сприяє асиметрії інформації. Центральні органи недостатньо ґрунтовно обізнані щодо поточного стану справ та наявних можливостей окремих громад. Більш повною інформацією володіє лише місцева влада, яка здатна реагувати на запити громадян майже миттєво, однак в більшості випадків недостатньо з причини відсутності достатньої кількості ресурсів, зокрема грошових. Окрім того, центральна влада фізично не здатна в короткостроковій перспективі вирішувати усі проблеми усіх громад в країні, оскільки більшу частину своєї роботи зосереджує на формування і реалізацію довгострокових стратегій розвитку. Також відомий американський політолог Баррі Вайнгаст дослідив зв'язок між економічним розвитком держави, ступенем децентралізації публічного сектора влади та рівнем демократизації суспільства. У результаті спостережень та аналізу даних він виявив наступне: країни, що розвиваються, у більшості випадків є централізованими країнами з високим ступенем централізації влади, незважаючи на демократичний шлях спосіб обрання того чи іншого політика. У таких країнах права і ресурси перебувають під контролем правлячої політичної сили, яка і приймає рішення щодо їх використання незалежно від запитів з боку суспільства. Держави ж з високим ступнем децентралізації пропонують місцевій владі самостійно провадити політику для забезпечення місцевих мешканців базовим рівнем суспільних послуг та сприяння економічного розвитку територій [55]. За такої моделі управління центральна влада залишає за собою контроль за рівнем розвитку і за потреби може втручатись, якщо ситуація є загрозовою для суспільства.

Як і будь-яка реформа, децентралізація публічного сектора передбачає певну ймовірність неуспішної реалізації та містить в собі окремі ризики. Тим не менше, дана політика є способом підвищення ефективності використання бюджетних коштів. На мою думку, впровадження даної політики спрямоване на гармонізацію системи відносин, що виникають у кожному без винятку суспільстві (рис. 1.1):

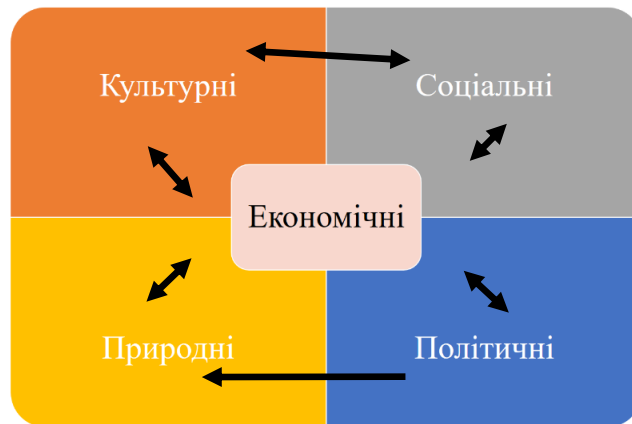

Рис. 1.1 Система відносин, на ступінь розвитку яких впливає політика децентралізації сектора публічного врядування

Джерело: складено автором самостійно

Між ученими та дослідниками існує науковий дискурс щодо того, чи дійсно політика децентралізації є довготривалою стратегією, яка могла б забезпечити сталий розвиток місцевостей та країни в цілому. Децентралізація передбачає зміни не лише в адміністративно-територіальному аспекті, а й в економічному, політичному та соціальному. Її здійснення спрямоване на гармонізацію суспільних відносин, підвищення ефективності функціонування національної економіки, плюралізацію політичної системи та якісні зміни самої моделі управління державою. Відповідно, важливість заходів в рамках даної реформи важко переоцінити, адже їх реалізація ставить перед собою кінцеву мету підвищення рівня життя та добробуту суспільства, що є критеріями якості життя в країні. Успіх реалізації реформи головним чином залежить від мотивації долучених до цього суб'єктів, рівень їхньої компетенції, наявність сприятливих

економічних та політичних умов, взаємодія з міжнародними організаціями, тощо.

1.2 Сутність, завдання та інструменти політики децентралізації

Методика реалізації та соціально-економічні ефекти реформи децентралізації публічного сектора є різними та залежать зокрема від адміністративно-територіального устрою окремої країни. Переважна монополія на підготовку та реалізацію політики розвитку територій належить центральній владі в унітарних країнах, в той час як у федеративних державах саме суб'єкти федерації (штати, округи та ін.) мають переважний вплив щодо підготовки та реалізації політики розвитку регіону [30]. Без механізмів захисту процесу децентралізації центральний уряд володіє переважною повнотою влади і фактично узурпує її. Місцева влада за такої моделі розподілу повноважень носить виключно номінальний характер і не має реального впливу на стан справ. За таких умов здійснення високоефективної політики розвитку регіонів ставиться під глибокий сумнів, адже центральна влада просто ігнорує запити та потреби громад. У державах, де влада на законодавчому рівні є узурпованою і належить одній керуючій партії або незначному колу осіб, ситуація з централізацією бюджетних та інших видів ресурсів досягає критичних значень і позбавляє місцеві органи влади здійснювати власну політику. У випадках, коли відсутня синхронізація між діями центральної та місцевої влади, перша застосовує апарат примусу і змушує місцеву владу підкорятись або просто замінює місцевих чиновників на лояльних до центру діячів. Висвітлення багатьох вимірів успішної та ефективно децентралізації є можливим за наявності відмінностей щодо застосування різних видів політик.

Впровадження децентралізації у систему державного управління і державної політики здійснюється за однією з двох моделей, представлених нижче. В окремих випадках, дані стратегії можуть поєднуватись у тому випадку, якщо керівництво держави і місцева влада погодили дане питання. Запропоновані дослідниками моделі представлені у таблиці 1.1:

Моделі децентралізації

Модель децентралізації	Висхідна	Низхідна
Роль центральної влади	Розробка та реалізація загальнодержавних засад, відсутність активного втручання в політику місцевих органів влади	Делегування повноважень місцевим органам влади в обмеженій кількості, прийняття остаточного рішення при регулюванні соціально-економічних відносин
Застосування	Більшою мірою – федерації	Більшою мірою – унітарні держави

Джерело: складено автором на основі [28, с. 115]

Не лише сприяння економічного розвитку є кінцевою та остаточною метою розробки та реалізації політики децентралізації публічного сектора. Варто зазначити, що місцева влада, одержуючи більш широкий спектр повноважень, має змогу ефективніше надавати на місцях усі ті суспільні послуги, яких мешканці потребують. Явище деконцентрації допомагає забезпечити сталий розвиток та модернізацію об'єктів соціальної інфраструктури на місцях і підтримує достатній рівень розвитку соціальної сфери країни в цілому. Саме це і стає однією зі складових, яка поліпшує життя місцевих мешканців і підвищує рівень їх добробуту. Для ефективної протидії загрозам та викликам є доцільною розробка нормативно-правового забезпечення, підбір кваліфікованих кадрів та мотивування їх до роботи в державному секторі, залучення моніторингових місій з боку міжнародних організацій, розробка індикаторів, які б давали оперативну оцінку запровадженій в країні політиці, тощо.

Важливою концептуальною основою політики децентралізації є ще й інклюзивність. Вона передбачає рівний доступ до суспільних благ усіх без винятку мешканців, що проживають на певній території, незалежно від ступеня їх залучення до економічної активності регіону. Таким чином, соціально незахищені верстви суспільства отримують необхідний рівень підтримки та

турботи, при цьому без будь-якого негативного впливу на рівень добробуту громади. В умовах ринкової економіки держава повинна максимально сприяти подоланню будь-якого виду нерівностей між індивідами, зокрема і соціальної. Відповідно, на місцевих та центральних органів влади покладено завдання з розробки та реалізації відповідних заходів, спрямованих на вирішення даного питання. Для країн, що розвиваються, питання впровадження реформи децентралізації є особливо актуальним з тієї причини, адже їм необхідно не лише сконцентрувати та акумулювати ресурси для проведення соціально-економічних реформ, а й вибудувати ефективну модель управління для гармонізації суспільних відносин всередині країни. Дана модель допоможе залучити міжнародних інвесторів, які в свою чергу допоможуть у розбудові економічної системи. Також варто зазначити, що в країнах, що розвиваються, доволі частими є випадки неефективного використання наявних ресурсів, а також узурпації влади однією особою або невеликою групою осіб.

Протягом майже всього часу розвитку економічних відносин влада отримувала вигоди та результати від ведення економічної діяльності на її території та з використанням її ресурсів. З початку інтенсивної трансформації соціально-економічних відносин у XX столітті в країнах Західної Європи та США почали змінюватись і відносини між центральною владою та суспільством з приводу розподілу економічних вигод від ведення останнім економічної діяльності. Уряди більшості розвинених країн задля уникнення конфліктів, а також заради збереження електорату, прагнули ухвалити компромісне рішення із представниками місцевої влади. Аби вирішити дану проблему, було запропоновано розподілити владні повноваження між центром та місцевими громадами. Ступінь розвитку економічної системи, політична стабільність, умови розвитку країни та її особливості – усе це є складовими, від яких залежить формування стратегії децентралізації у кожній державі окремо. Очільники країн, в яких присутній тоталітарний або антидемократичний стиль управління, не вдаються до деконцентрації влади, намагаючись при чому забезпечити підтримку з боку суспільного сектору. Тотальний контроль усіх сфер

суспільного життя та неможливість усіх громадян брати участь у обговоренні питань щодо національного добробуту може призвести до «вибуху» та революції у суспільстві з кінцевим бажанням суспільних мас змістити не лише поточний режим, а й взагалі змінити стиль управління в державі. Таким чином, можна зазначити, що децентралізація публічного сектора містить в собі не лише соціальну та економічну, а й політичну основу [50].

Значна частина заходів з розподілу прав і повноважень, що відбулись за останні десятиліття, була вмотивована політичними проблемами і кризами. За свідченнями спеціалістів Світового Банку, у Латинській Америці децентралізація стала важливою частиною демократизації, оскільки дискредитовані центральні та авторитарні режими замінюються виборними урядами, що діють в рамках Конституції задля захисту інтересів суспільства в першу чергу. У контексті місцевого розвитку основними перевагами розподілу повноважень є :

- вагоміше значення голосу мешканців у процесі вирішення проблем за пріоритетністю;
- асигнативна ефективність, що полягає у відповідності місцевим потребам та уподобанням щодо здійснення витрат наявних фінансових ресурсів, тобто зростання фіскальної автономії;
- розширення повноважень місцевих громад щодо політичних та соціальних питань [29].

Питання необхідності проведення децентралізації публічного сектора також зумовлено ще й тим, що центральна влада країни несе повну відповідальність за розробку та втілення коротко- та довгострокових стратегій розвитку країни, а відтак не має можливості задовольняти потреби та інтереси усього суспільства в короткостроковій перспективі. Відповідно, місцеві органи влади повинні займатись розробкою стратегії розвитку життя громади з урахуванням національних особливостей, а також в оперативному порядку допомагати вирішувати потреби і запити громади. Обмеженість прав місцевої

влади загальмовуватиме процес поліпшення умов місцевих мешканців, а відтак це призводитиме до зниження рівня добробуту на місцях. Варто зазначити, що жоден з рівнів влади не повинен мати виключну компетенцію на вирішення проблемних питань на різних рівнях громад, а місцева і центральна влада повинні об'єднуватись та координувати свої рішення задля зростання рівня добробуту груп суспільства. Реалізація проектів щодо покращення якості надання суспільних послуг громадам повинна здійснюватися на основі глибинного аналізу поточного стану розвитку громад та регіонів.

Прийнято розрізняти наступні типи децентралізації: політична, адміністративна та фінансова. Політична децентралізація передбачає відхід від централізованого управління державою з боку однієї політичної сили та від узурпації влади. За нею, громадяни країни беруть участь в прийнятті рішень не лише в межах виборів, а за допомогою суспільних обговорень, контролів, тощо. Вона зазвичай асоціюється з плюралістичною моделлю та представницьким урядом, основним завданням якого є підтримка демократизації суспільства шляхом забезпечення інтеграції більшої частки суспільства в процес обговорення та прийняття рішень, що впливатимуть на державу і її функціонування. Прихильники політичної децентралізації наголошують на тому, що така модель дозволяє ухвалювати рішення, які можуть задовольняти якщо не всі, то переважну більшість суспільних груп і унеможлиблювати появу соціальних заворушень та невдоволень з боку громади [33].

Наступний тип децентралізації – адміністративний, що спрямований на чіткий розподіл повноважень, відповідальності та фінансових ресурсів задля надання суспільних послуг високої якості. Це є передачею відповідальності за планування, фінансування та управління певними функціями центрального уряду до місцевих підрозділів державних установ. Існує три форми адміністративної децентралізації:

- деконцентрація – форма адміністративної децентралізації, якою зазвичай послуговуються в унітарних країнах; вона передбачає

собою передачу повноважень від працівників центральної влади до представників місцевої влади та перерозподіл управлінських обов'язків між різними відділами та рівнями центральної влади;

- делегування – більш розгалужена форма децентралізації, що передбачає передачу відповідальності за прийняття рішень державними інститутами організаціям, що не повністю контролюються центральним урядом, однак є повністю підзвітними йому; це стосується державних підприємств, профспілок, корпорацій, інших створених державою органів;
- деволюція – форма децентралізації, за якої передача повноважень та відповідальності за рішення передаються від центрального уряду до одиниць місцевого самоврядування з корпоративним статусом.

Фінансова відповідальність – одна зі складових децентралізації, адже для ефективного прийняття управлінських рішень місцевими органами влади, вони повинні мати достатній рівень фінансових ресурсів та забезпечень, що підвищуються на місцевому рівні або передаються від центральних органів влади. Фіскальна децентралізація може набувати найрізноманітніших форм: самофінансування або відшкодування витрат; співфінансування; зростання місцевих доходів за допомогою податкових надходжень; міжурядові трансферти та запозичення, тощо. Розглянуті вище типи децентралізації надають чітке уявлення і підтверджують той факт, що децентралізація публічного сектора як явище включає в себе групу заходів, що стосуються покращення різних сфер суспільних відносин. Уряд кожної окремої країни має право і повноваження вдаватись до будь-яких методів децентралізації залежно від стратегії розвитку.

Процес централізації та децентралізації влади, а також їх вплив на рівень суспільного добробуту дослідила значна кількість дослідників та науковців, зокрема і відомий американський економіст У. Оутс. Суспільна політика, за Оутсом, являє собою низку заходів, що спрямовані на зростання рівня життя суспільства. У книзі «Fiscal federalism» економіст зазначив, що держава,

підвищуючи рівень ефективності виробництва суспільних благ, сприяє гармонізації суспільно-економічних відносин та допомагає ефективніше використовувати наявні ресурси для задоволення потреб громади. Окрім того, мобільність домогосподарств та їх взаємодія між собою також впливає на обрання державою між політикою концентрації та деконцентрації владних повноважень. Економічно активна частка суспільства здійснює основний вклад у економічний розвиток громади та держави в цілому. Міграція трудових ресурсів, створення більш прийнятних та кращих умов для робочої сили зможе поліпшити стан розвитку національної економічної системи і добробуту країни в цілому. З набуттям більшої кількості повноважень місцева влада отримає можливість напряму вести переговори із підприємницьким сектором щодо розвитку економіки на місцевості. Це допоможе поповнити дохідну складову місцевого бюджету за рахунок податкових відрахувань, а також матиме позитивний вплив на добробут шляхом зменшення рівня безробіття і підвищення рівня життя в цілому. Однак місцева влада повинна враховувати і факт можливого виникнення негативних зовнішніх ефектів від «проходу» нового бізнесу в громаду. Масштабна мобільність усіх категорій суспільного сектору здатна посилювати конкуренцію між різними юрисдикціями, відтак центральна влада вимушена активніше долучатись до контролю за належним рівнем соціального забезпечення у країні. Політика вертикального розподілу владних повноважень має на меті підвищення рівня суспільного добробуту і забезпечення належних умов для проживання абсолютно усіх верств суспільства незалежно від рівня освіти, майнового стану та залучення до економічного життя держави [48].

Органи публічної влади різного рівня у процесі своєї діяльності формують дохідну і видаткову частину своїх бюджетів. Принцип отримання вигоди передбачає, що найбільш ефективним наданням суспільної послуги з боку органу влади буде саме той випадок, коли він буде найбільш проінформований щодо поточного стану справ, а також якщо витрати не вийдуть за межі його юрисдикції. Виходячи з цього припущення, саме місцева влада здатна

найкращим чином вирішувати проблеми громади, адже у режимі реального часу спостерігає за розвитком подій в її межах. Очевидним є те, що місцева влада неспроможна і не повинна брати на себе відповідальність за надання суспільних благ, таких як національна оборона, макроекономічна та політична стабільність, розробка та втілення довгострокової стратегії розвитку, тощо. Відповідно, у розвитку громад і територій також бере участь і центральна влада, однак саме залежно від рівня централізації влади врегульовано права і можливості місцевої влади. У тому випадку, якщо в державі впроваджено політику централізації, то регіони з вищим рівнем розвитку за економічними та соціальними складовими не матимуть стимулу до набуття ролей бенефіціарів для підтримки і розвитку менш розвинених регіонів. Безконтрольна політика децентралізації влади призводитиме до дефіциту наявних ресурсів у громадах або ж нераціонального їх використання з причини перенасичення або некомпетентності представників місцевої влади. З іншого боку, занадто сильна централізація сприятиме ігноруванню поточних потреб та запитів суспільних груп, адже центральна влада не має можливості в режимі реального часу проводити моніторинг. Різне бачення ситуації та різні підходи до розподілу ресурсів можуть провокувати конфлікти та протиріччя між представниками центральної та місцевої влади, що в кінцевому результаті негативно впливатиме на рівень життя суспільного сектору. Фінансування та адміністрування публічних видатків повинно здійснюватися на базі аналізу видатків у минулі періоди, а також з урахуванням демографічної ситуації в громадах. Окрім того, варто брати до уваги також і ситуацію на макроекономічному рівні для того, аби оцінити можливий рівень доходів і витрат національного бюджету країни. Сукупні доходи та видатки, отримані позики, кредити, фінансові допомоги та міжурядові трансферти – усі ці статті бюджету повинні перебувати під постійним моніторингом з боку центральної влади, адже їх стан визначатиме фінансову частину державної стратегії на поточний і наступні періоди. Для уникнення ризиків шахрайства та випадків нераціонального використання коштів, центральна влада може застосовувати адміністративні важелі впливу на місцеву владу при фінансуванні

місцевих проектів з розвитку громад. Механізм розподілу державних коштів з боку центральної влади повинен бути напряду узгоджений із місцевою владою задля досягнення найвищого рівня ефективності їх використання. Безумовні субсидії та власноруч акумульовані фінансові ресурси забезпечують найвищий рівень автономії для місцевої влади, адже проекти будь-якого характеру неможливі без виділення на них потрібної суми коштів. Саме тому формування бюджетів є основною запорукою успішної реалізації реформи.

Висновки до першого розділу

Теорія децентралізації стала об'єктом досліджень науковців у 70-80-х роках ХХ століття і залишається актуальною і тепер. Оутс, Вайнгаст, Масгрейв, Шах, Тібу, Дадлі та інші активно досліджували питання розподілу повноважень і вплив децентралізації на показники соціально-економічного розвитку країн світу. Було встановлено, що зростання рівня децентралізації публічного сектора призводить до більш ефективного та якісного надання суспільних послуг, що в кінцевому результаті позитивним чином впливає на добробут та рівень життя суспільства. Завданнями публічного сектора влади є прийняття відповідних нормативно-правових актів для реалізації ефективної моделі політичного управління та ефективного використання наявних ресурсів. Суб'єкти даного сектора ухвалюють необхідні для підтримки належного рівня життя суспільства рішення, акумулюють ресурси задля раціонального їх використання на благо мешканців, несуть відповідальність за створення належних умов для усіх без виключення індивідів, а також розробляють та впроваджують коротко- та довгострокові стратегії розвитку країни. Публічний сектор представлений центральними та місцевими органами влади, що представляють інтереси та отримують делеговані повноваження від громад задля забезпечення реалізації інтересів останніх. Відповідно, суспільні маси зацікавлені у ефективній політиці управління, а тому задля цього варто здійснювати вертикальний розподіл повноважень та ресурсів, поєднувати зусилля центральної та місцевої влади, забезпечити якісну нормативно-правову базу, а також сприяти ліквідації таких

негативних соціально-економічних явищ як корупція, лобізм, «тінізація» економічного сектора, тощо. Децентралізація публічного сектора – одна з ключових реформ не лише для країн, що розвиваються, а й для розвинених країн, адже жителі будь-якої держави зацікавлені у сталому розвитку і наявності гарантій щодо необхідного забезпечення.

Дослідники децентралізації (Мартінес-Васкез, Вайнгаст, Масгрейв, Мак Неб, Оутс та інші) визначають наступні можливі загрози та виклики, що можуть поставати перед урядом та суспільством країн, що реалізують дану реформу:

- захоплення керівних посад чиновниками чи елітами, що перш за все захищають та лобіюють власні інтереси;
- корупція та інші види неправомірних вигод;
- можливе перешкоджання децентралізації з боку бізнес-груп та спільнот;
- інформаційна асиметрія.

Ефективно протидіяти даним загрозам та викликам можливо завдяки створенню нормативно-правового забезпечення, підбору найкращих кадрів для роботи в центральних та місцевих урядах, залученню міжнародних організацій для спільного контролю за дотриманням законодавства в сфері публічного управління, розробці критеріїв та показників ефективності, використання яких дозволило б отримувати результати щодо впливу будь-яких змін на рівень життя. Окрім того, децентралізація публічного сектора покликана не лише на позитивну зміну економічних показників, а й на гармонізацію та демократизацію системи суспільних відносин. Делегування повноважень унеможливить узурпацію влади однією особою або групою зацікавлених осіб через механізм блокування окремих рішень або неможливість впливати на будь-які рішення місцевих органів влади. Вищенаведені кроки є лише частиною заходів, які може впроваджувати уряд тієї чи іншої країни, адже кожна країна має різний спектр питань, що потребують вирішення через державне втручання.

Особливо актуальним питанням децентралізація залишається для країн, що розвиваються, адже для них, окрім наявності ресурсів для проведення необхідних соціально-економічних реформ, також необхідно побудувати ефективну модель управління для гармонізації соціально-економічних відносин всередині країни та для залучення міжнародних інвесторів, які б допомогли їй у розбудові економіки. Також варто зазначити, що в таких країнах доволі частими є випадки узурпації влади або неефективного використання наявних ресурсів.

РОЗДІЛ II. ВПЛИВ ПОЛІТИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ: ГЛОБАЛЬНИЙ АСПЕКТ

2.1 Особливості проведення політики децентралізації в окремих країнах

Залежно від економічних, політичних, соціальних та культурних факторів, кожна країна обирає різні підходи до децентралізації публічного сектора та розподілу повноважень між органами влади різних рівнів. Спільною ознакою політики децентралізації у кожній країні є поділ видаткових та дохідних повноважень між центральною та місцевою владою, а також визначення фінансових зобов'язань і можливостей місцевої влади. Вертикальний розподіл влади та ресурсів здійснюється по-різному, однак спільною рисою децентралізації усіх країн є існування автономних доходів на кожному рівні влади. До прикладу, податкові надходження від ведення бізнесу або від реалізації товарів можуть бути акумульовані не лише на центральному, а й на місцевому рівні, що забезпечить можливість формування місцевих бюджетів залежно від економічної активності громади. Доходи громади можуть бути використані нею на ті цілі і програми, які вважаються для місцевих мешканців найбільш пріоритетними. Також можливий варіант розвитку подій, за якого певна частина або ж увесь обсяг податків акумулюється місцевою владою, яка вже потім з урахуванням потреб громад і регіонів здійснює їх перерозподіл до місцевих бюджетів. У світовій практиці наявна широка градація підходів до розподілу повноважень і ресурсів між владою всередині країни. Для прикладу, федеративні країни, такі як США, Індія, Німеччина та ін., надають місцевій владі широкі повноваження щодо соціальної, культурної, політичної та економічної сфер суспільного життя. У Сполучених Штатах Америки кожен окремий штат має власне законодавство для врегулювання усіх сфер суспільного життя, зокрема і питань, які не набувають загальнодержавного значення, такі як: заборона абортів, дозвіл на вирощування та вживання канабісу, використання зброї та подібне. Важливим є те, що суб'єкти федерації не мають повноважень на

вирішення будь-яких питань, що можуть ставити під сумнів суверенітет центральної влади або ж питання національної оборони. Уряди штатів отримують також широкі повноваження щодо фінансових ресурсів: зокрема, податкові надходження можуть бути акумульовані на рівні штату без передачі до федерального бюджету. За таких обставин губернатори штатів мають широкі повноваження щодо доходів та видатків, однак в той же час на них покладається відповідальність за раціональне використання коштів, а також за підтримку належного рівня життя на місцях і розвитку місцевої інфраструктури [38].

Країна-сусід Сполучених Штатів Америки – Мексика, незважаючи на федеративний устрій, не може заявити про себе як про економічно і соціально розвинуту країну. До початку 2000-х років ця країна залишалась однією з найбільш централізованих у світі, і навіть після запровадження реформи розмежування повноважень між місцевими урядами, рівень децентралізації є доволі низьким. Даний факт є свідченням того, що для ефективної моделі публічного сектора є недостатнім простий розподіл повноважень. Для функціонування ефективної моделі необхідно створити відповідне нормативно-правове та економічне середовище, а також повністю відмовитись від централізації влади і практики управління країною або регіоном лише однією політичною силою. Поєднання федералізму та децентралізації створює умови для чіткого розподілу прав і повноважень місцевим урядам, в той час як функціонування лише однієї з даних двох складових призводить до неефективного використання ресурсів або узурпації інституту влади [51].

Країни-члени колишнього соціалістичного табору розпочали реформу сектора публічного управління вже після розпаду СРСР у 1991 році та здобуття ними незалежності. По-перше, децентралізація стосувалась політичної частини, тобто відмови від моделі управління країною однією політичною силою і побудови плюралістичної політичної системи водночас. Відразу після проведення циклу політичних реформ у країнах Прибалтики розпочались і адміністративно-територіальні реформи, що були спрямовані на зростання ролі

громад у суспільних відносинах. У Литві 1997 року було ухвалено закон щодо скорочення адміністративних одиниць – муніципалітетів до 55, а вже потім було запроваджено низку заходів в рамках регіонального розвитку країни. Результатом реформ у країнах Прибалтики стало зростання рівня ефективності роботи місцевого самоврядування та функціонування ефективної моделі політичного управління. У цілому, країни Європи вирізняються з-поміж інших країн світу відсутністю автократії та централізації влади, а також високим рівнем життя населення, широким спектром інструментів державної соціальної підтримки громад.

Уряди країн Східної Азії також є доволі зацікавленими у децентралізації політичної та економічної системи своїх країн, про що свідчать активні реформи з розподілу повноважень місцевим органам влади. За даними Азійського банку розвитку, на субнаціональному рівні зосереджено 70% витрат Китаю, 66% - Індії, 60% - Японії, 45% - Південної Кореї та В'єтнаму. Заходи в рамках децентралізації торкнулись Азії починаючи з 1980-х років, основні з яких стосувались федералізації та ефективного управління доходами та витратами всередині країн. Підтримка децентралізації з боку населення супроводжувалась переконаннями про те, що розподіл повноважень сприяє ефективності у наданні суспільних послуг, а також унеможливорює авторитаризм та уніфікацію інститутів влади [58].

Організація економічного співробітництва і розвитку, Світовий Банк, Європейська комісія та інші міжнародні організації визначають децентралізацію як низку заходів з передачі повноважень, обов'язків та ресурсів до місцевих урядів, що мають певний ступінь автономії та обираються місцевими групами. У межах децентралізованої системи управління субнаціональні уряди управляються політичними органами та мають власні активи і адміністративний персонал. Вони долучені до акумуляції надходжень до місцевих бюджетів, а також до управління ними залежно від запитів суспільства. Окрім економічної та соціальної складової, у процесу децентралізації ще є адміністративні, політичні

та фіскальні мотиви. Для менш розвинених країн, де панує авторитаризм та суттєво обмежена свобода, децентралізація може стати контрреакцією на сильну централізацію. Така реформа стає можливістю розвитку демократизації суспільства і політичної моделі управління. У країнах з транзитивною економікою розподіл повноважень між різними рівнями влади є або може бути методом задля збільшення ефективності функціонування влади, якості державних послуг та стримування зростання державних витрат. Окрім того, наслідком децентралізації може також стати зниження рівня корупції та зростання рівня прозорості та відкритості функціонування державного управління [46].

Аналізуючи стан справ у країнах, що розвиваються, варто сказати, що у таких державах перерозподіл податків відбувається виключно за участі центральної влади. Місцева влада отримує частину повноважень для вирішення соціальних та політичних питань, однак про фінансову автономію у подібних випадках не йдеться. Звісно, у таких випадках децентралізація не може вважатись ефективною, адже головні ресурси і повноваження зберігаються у центральної влади, а громади можуть недоотримувати необхідні послуги. Бюджетні надходження у країнах з високим ступенем централізації влади розподіляються центральною владою. Для поліпшення даної ситуації варто посилити роль та повноваження місцевої влади шляхом підготовки та імплементації відповідних формальних законів, що стосуються участі у розподілі та управління наявними ресурсами.

Між рівнями публічної влади грошові ресурси розподіляються за допомогою податкових розщеплень або міжбюджетних трансфертів. Останні є найбільш поширеною формою передачі фінансових ресурсів, однак високий рівень залежності місцевих органів самоврядування від них нівелює цілі децентралізації. Місцева влада окремих країн також може застосовувати податкові надбавки, тобто додаткові податкові ставки до вже існуючих. Різні країни мають різні підходи до законодавства у сфері економіки та

оподаткування: у таблиці 2.1 наведено варіанти надбавок до вже існуючих податків у країнах світу:

Таблиця 2.1

Податки, до яких застосовується регіональна чи місцева надбавка, у різних країнах світу

Країна	Податок, до якого застосовується надбавка
Китай	Податок на додану вартість
Колумбія	Податок на пивні напої
Індія	Акцизні збори
Індонезія, Домініканська Республіка	Податок на майно
Перу	Податок з продажів
Нігерія	Податок за використання природних ресурсів
Мексика	Податок на заробітну плату
Бразилія, Колумбія	Податок на паливні матеріали

Джерело: складено автором на основі [39]

У рамках децентралізації публічного сектора уряди окремих країн вдаються до фінансової децентралізації, тим самим підвищуючи автономію субнаціональних урядів. Окремі державні службовці вважають даний підхід таким, що може похитнути центральну владу, однак децентралізація навпаки призводить до гармонізації суспільно-політичних відносин і спрямована на підвищення рівня життя. Міжурядові трансферти є одним із засобів здобуття місцевими урядами фінансової автономії і є проявом вертикального розподілу повноважень. Місцеві громади отримують більш широкі повноваження щодо використання наданих ним бюджетних коштів, але в той же час центральна влада повинна здійснювати контроль їх використання задля уникнення випадків нераціонального їх використання або шахрайства. Відома міжнародна організація, що об'єднує країни з найбільш розвиненими економічними системами – Організація з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) запропонувала також власні показники, що демонструють ступінь розвитку органів місцевого самоврядування. Одним із таких показників є відношення

обсягу місцевих податкових надходжень до сумарного обсягу податків в країні. Автором запропоновано наступний графік для порівняння окремих країн-членів ОЕСР (див. Рис. 2.1):

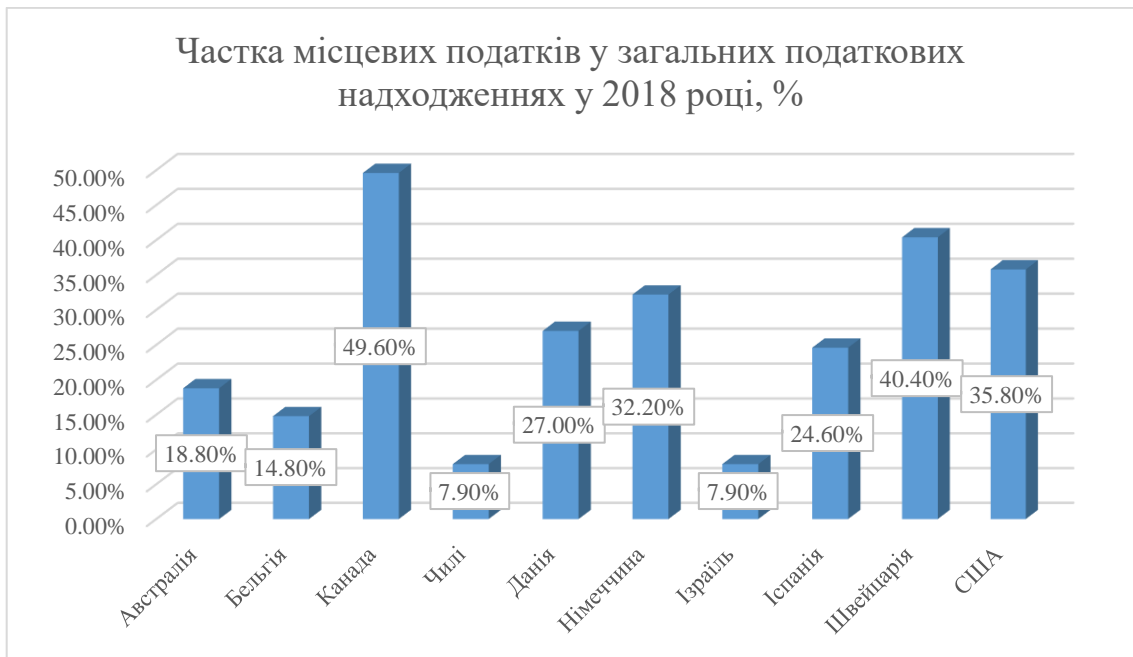

Рис. 2.1. Частка місцевих податків у загальних податкових надходженнях у 2018 році

Джерело: складено автором на основі даних статистичного порталу [26]

Як можна побачити, найбільш розвинені економіки світу демонструють високий ступінь децентралізації та податкової автономії регіонів, про що свідчить відносно велика частка місцевих податкових надходжень. Зокрема, у федеративних країнах ця частка є найбільшою з-поміж усіх держав. Варто пам'ятати, що децентралізація є неможливою без економічної політики, адже центральна влада ап'орі не має можливості отримувати достовірні і актуальні відомості щодо потреб кожної конкретної громади та регіону, відтак варто вдаватись до розподілу повноважень і ресурсів задля розвитку усіх сфер суспільного життя.

Країни з перехідним типом економіки вирізняються особливим типом розподілу державних коштів, за якого місцева влада отримує чітко визначений обсяг фінансових ресурсів під чітко визначені цілі. Центральна влада КНР

встановлює єдину ставку податку на дохід, яка жодним іншим органом влади не може бути змінена, а в той же час субнаціональні органи влади отримують право на акумулювання коштів, що отримані від податку на майно. Варто також детально розглянути різні податки на предмет того, як саме вони можуть акумулюватись місцевою владою.

Місцеві уряди мають можливість повноцінно перераховувати податок на доходи фізичних осіб у повному необхідному для себе обсязі завдяки тому, що він відповідає усім базовим критеріям. Ставка такого податку може бути синхронізована зі ставкою, яка встановлена на рівні центральної влади, а може суттєво різнитись залежно від особливостей нормативно-правового забезпечення країни. Уряди також можуть вдаватись до політики зміни цих ставок залежно від економічної та політичної ситуації в країні в певний момент часу. Наприклад, за кризових умов центральна влада може збільшити акумулювання доходів в державний бюджет на короткострокову перспективу задля подолання наслідків надзвичайної ситуації або задля попередження кризових ситуацій.

Незважаючи на велику кількість повноважень щодо економічної і бюджетної політики, штати у США доволі часто обирають варіант синхронізованої з федеральним урядом ставки податку на доходи. Окрім того, Федеральна резервна система на постійній основі обговорює пропозиції щодо розміру ставки податку із компетентними представниками штатів. У країнах Скандинавії (Данії, Фінляндії, Норвегії) місцева влада обирає у якості ставки оподаткування той рівень, що відповідає верхній межі ставки, визначеної центральним урядом [36]. У цілому, існує певна взаємозалежність від доходів, які можна отримати завдяки стягненню податку на доходи, та величиною вигоди, яку можна отримати з виробництва суспільних благ, для виробництва котрих і було стягнуто даний податок. Більш детальну інформацію щодо розмірів ставки податку на доходи фізичних осіб наведено у таблиці 2.2:

Світовий рейтинг країн з розмірами ставок податку на доходи фізичних осіб

№	Країна	Податок на дохід, %	Податок на додану вартість, %
1.	Кот-д'Івуар	60	18
2.	Фінляндія	56	24
3.	Японія	55	10
4.	Австрія	55	20
5.	Данія	55	25
6.	Швеція	52	25
7.	Аруба	52	3

Джерело: складено автором на основі [57]

З огляду на вищенаведену інформацію, можна зробити висновок, що до ТОП-7 країн за найбільшими ставками податку на дохід входить 5 країн-членів Організації з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Це може бути свідченням того, що найбільш розвинені економіки світу використовують податки не лише як елемент доходної частини бюджетів, а й як елемент впливу на стан економічної системи.

2.2. Оцінка впливу децентралізації на національну економіку

Центральна влада країни для підвищення рівня життя та суспільного добробуту повинна розробляти та втілювати політику децентралізації публічного сектора з урахуванням національних економічних, політичних та соціальних особливостей країни. У той же час, місцева влада для ефективного використання наявних фінансових ресурсів має ефективно здійснювати власне бюджетне адміністрування, контроль за наданими і отримуваними субсидіями, податковими пільгами та стягненням обов'язкових платежів з мешканців на надані суспільні послуги. Саме стягнення платежів доволі часто є досить

проблемним явищем, адже отримані кошти за користування суспільними послугами у більшості випадків не покривають витрат на їх виробництво. До таких послуг належить муніципальний транспорт, обслуговування електричних, водопровідних та теплових мереж, вуличне освітлення, тощо. Окрім того, більшість країн, що розвиваються, використовують у якості статті надходжень до бюджетів місцевих рівнів оподаткування підприємств приватного сектору, що розташований на території окремої громади. Даний факт призводить до зростання залежності бюджетів від приватного сектора, що може мати негативні наслідки у випадку закриття або ліквідації даних підприємств. Таким чином, саме місцеві мешканці першими відчують дефіцит надходження коштів і, як наслідок, зниження якості або взагалі зникнення суспільних благ, у зв'язку зі зниженням рівня економічної активності у регіоні або громаді. Унаслідок неузгодженості дій між владою різних рівнів, а також бізнесом, виникають суттєві негативні ефекти, які в першу чергу вплинуть на суспільний добробут.

Залежність рівня децентралізації від адміністративно-територіального та політичного устрою у світі майже відсутня. Якщо розглянути країни-федерації, то такі держави як КНР, США, Малайзія мають високий ступінь децентралізації публічного сектора, у той же час як Індія та Мексика – середній та низький відповідно. Унітарний устрій також не виключає можливість наявності розвиненої системи децентралізації публічного сектора, що підтверджується досвідом країн Скандинавії. Ступінь впливу розширення субнаціональних повноважень в більшості випадків саме залежить від моделі адміністративно-територіального устрою країни, однак даний фактор впливу не є визначальним. Аби нівелювати асиметрію інформації, центральна і місцева влада повинні чітко координувати та узгоджувати дії між собою, у протилежному ж випадку наслідки неконтрольованих дій можуть призводити до соціально-економічних потрясінь та криз, що негативно впливатиме в першу чергу на добробут простих мешканців. Варто уникати випадків суттєвого концентрації влади на рівні центру, а також не варто забувати про контроль за діями місцевої влади.

Урешті-решт, федеративні країни все ж мають більший ступінь децентралізації влади у порівнянні з унітарними країнами. За даними Р. Ебеля, середня частка місцевих видатків у видатках бюджету зведеного сектора публічного управління становить 22% для унітарних країн і 38% для федеративних [36]. Країни світу вдавались і вдаються до різноманітних заходів з децентралізації публічного сектора, враховуючи нагальність окремих проблем, а також можливості та ресурси країни. Дана реформа стосувалась країн Північної та Південної Америки, Азії, Європи та Африки і проводилась відповідно до законодавства країни. Однією з особливостей унітарних країн є відсутність регіонального рівня влади, відповідно повноваження в таких державах сконцентровані на місцевому та загальнодержавному рівні. Варто зазначити, що така особливість моделі управління не здійснює масштабного впливу на реформу децентралізації та особливості її проведення, однак вона може дещо ускладнити взаємовідносини між владою різних рівнів з приводу питання розподілу повноважень та контролю ресурсів. Уряди значної кількості країн світу вдавались до децентралізації тією чи іншою мірою для того, аби покращити економічні та соціальні відносини, а також більш ефективно використовувати наявні ресурси задля підвищення рівня життя та добробуту в цілому. Важливо зазначити, що наявність великого обсягу ресурсів в межах громад та територій не гарантує успішне проведення реформи, адже для цього необхідно мати в наявності спеціалізовані кадри в моделі управління для забезпечення реалізації ефективних заходів.

У рамках дослідження автором було досліджено загальні відомості, що стосувались дій центральної та місцевої влади в рамках реформи, та було складено таблицю із представленням даних щодо здійснених реформ у різних країнах світу, зокрема і країнах-членах ОЕСР (див. табл. 2.2):

Приклади реформи децентралізації публічного сектора у країнах світу

Країна	Роки реформи (приблизно)	Основні причини та заходи
Японія	90-ті роки ХХ століття та 00-і роки ХХІ століття	Розширено права місцевої влади щодо збору податків, що призвело до зростання їх частки у доходах місцевих бюджетів з 29% на початку 1990 років до 69% на початку 2006 року; станом на 2013 рік лише 10% проєктів місцевої влади вимагали узгодження із центральною владою.
Таїланд	1990-ті роки	Високий рівень корупції і низький рівень соціально-економічного розвитку змусили владу Таїланду вдатись до реформи з передачі адміністративним органам влади щодо прийняття рішень у соціально-економічній, політичній та екологічній політиці регіонів.
Руанда	2000-і роки	Влада даної африканської країни однією з перших на континенті запровадила політику розвитку країни за допомогою адміністративно-територіальної та бюджетної реформи, внаслідок чого місцеві префектури знизили залежність власних бюджетів від урядових трансфертів до 16% з 65% за 5 років.

Джерело: складено автором на основі [58]

У рамках дослідження також було використано економетричний апарат для виявлення залежності між показниками соціально-економічного розвитку країни та показниками регіонального розвитку громад і територій. Для побудови даної моделі було використано дані з офіційного сайту Організації з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) за 2015-2016 та 2019-2020 роки

щодо 13 країн-членів ОЕСР. Залежною величиною було обрано валовий внутрішній продукт на 1 особу (GDP), а факторами впливу наступні величини: капітальні інвестиції на 1 особу (з часовим лагом в 1 рік) (INV), сальдо чистого експорту на 1 особу (EXP01), загальні видатки на споживання на 1 особу (CONS), видатки центральних органів влади на 1 особу (CENTRAL), видатки місцевих бюджетів на 1 особу (LOCAL). Одиниця виміру показників – долар США. Автором було обрано саме вищезазначені показники з тієї причини, що вони є показниками розвитку економічної системи, економічної активності країни та регіонів.

Загальне рівняння моделі наведено у формулі 2.1:

$$GDP = b1*INV+b2*LOCAL+b3*EXP01+b4*CONS+b5*CENTRAL + C \quad (2.1)$$

де b1, b2, b3, b4, b5 – коефіцієнти показників

INV – капітальні інвестиції з часовим лагом в 1 рік

LOCAL – видатки місцевих бюджетів на 1 особу

EXP01 – сальдо чистого експорту на 1 особу

CONS – загальні видатки на споживання на 1 особу

CENTRAL – видатки центральних органів влади на 1 особу

C – константа

Отримане загальне рівняння з коефіцієнтами наведено у формулі 2.2:

$$GDP = 4,00*INV+0,36*LOCAL+2,47*EXP01+1,34*CONS+0,71*CENTRAL - 6221*C \quad (2.2)$$

У результаті побудови економетричної моделі у програмному середовищі «Eviews» було отримано наступні дані щодо коефіцієнтів показників, які зафіксовано у таблиці 2.3:

Коефіцієнти, отримані в результаті економетричного дослідження

Величина	Коефіцієнт
INV	4,000568
LOCAL	0,364000
EXP01	2,473924
CONS	1,349555
CENTRAL	0,716579
C	-6221,440

Джерело: складено автором на основі результатів побудови моделі

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – основний показник економічного розвитку країни, тому саме цю величину обрано як залежну величину для дослідження. У реальних умовах ВВП залежить від обсягів залучених інвестицій, адже їх здійснюють передусім виробники товарів і послуг. Окрім того, сальдо експорту також є ідентифікатором розвитку, адже негативне сальдо свідчить про суттєву залежність економіки країни від імпорту. Видатки центральних і місцевих органів влади були обрані автором у якості факторів з тієї причини, що саме видатки демонструють рівень економічної активності регіону та країни в цілому та свідчать про те, наскільки економічно розвинутими є громади і території країни.

Модель показує, що найсуттєвішими факторами впливу на величину валового внутрішнього продукту є капітальні інвестиції (зміна даного показника на 1 долар США призводить до зміни залежної величини на 4 долари США), сальдо чистого експорту (на 2,47 долари США) та загальні видатки на споживання (на 1,35 долар США). Окрім того, зростання видатків місцевих бюджетів на 1 долар США призводить до зростання ВВП на 0,36 долари США. Це свідчить про те, що збільшення наявних фінансових ресурсів призводить до пожвавлення економічної активності, яке в кінцевому результаті впливає на показник економічного розвитку регіону та країни в цілому. Було проведено

низку варіантів побудови моделі залежності від різних факторів впливу, однак за результатами дослідження найбільш адекватною моделлю виявилась саме вищенаведена модель. Ці результати свідчать про те, що залучення інвесторів, яке відбувається передусім місцевими органами влади, ґрунтовно впливає на економічну ситуацію в країні. Таким чином, можна зробити висновок, що розширення можливостей місцевої влади щодо реалізації економічної політики регіону матиме позитивний вплив на економічну ситуацію країни в цілому. Більш того, залучення інвестицій на місцевому рівні може призвести до суттєвого пожвавлення економічної активності громад через зростання реальних доходів їх мешканців. Результати дослідження наведені в додатку А, а дані для побудови моделі – в додатку Б.

Інвестиції та видатки – основні фактори впливу на показник валового внутрішнього продукту (ВВП) за результатами здійсненого дослідження. На думку американського економіста Мартінеса – Васкеса, недостатня увага приділена саме емпіричним дослідженням впливу заходів в рамках децентралізації, а саме вони могли б бути контраргументом для тих політичних діячів, які є противниками розподілу повноважень. Наукові дослідження вчених більшою мірою виявляли позитивний вплив зростання державних витрат на споживання на динаміку ВВП. Зокрема, такі зміни були виявлені на основі аналізів даних щодо Індії, Китаю, Філіппін, тощо. Проблемою оцінки впливу децентралізації на економічний розвиток регіону або країни залишається той факт, що єдина міра децентралізації відсутня [44]. Дослідження щодо впливу децентралізації на економіку країн Європи засвідчили, що країни з федеративним устроєм мають темпи зростання ВВП на 0,5-1,5% більші за темпи зростання в унітарних країнах. Окрім того, запропоновані моделі досліджень доводять ключову роль податкових надходжень на регіональному рівні у формуванні економічного розвитку регіону. Провінції та регіони, в яких запроваджені відмінні від загальних ставки податків для фізичних та юридичних осіб отримують більшу автономію та більшу кількість можливостей для розвитку. Зростання ж державних трансфертів навпаки перетворює регіон на

дотаційний і негативним чином впливає на економічний розвиток [32]. Здійснене автором дослідження також доводить той факт, що зростання витрат на споживання призводить до економічного розвитку країни, в той час як забезпечити дане зростання є можливим завдяки підвищенню економічної активності за рахунок залучених інвестицій. Варто зазначити, що обсяг капітальних інвестицій найбільшою мірою позитивно впливає на значення ВВП, що в цілому підтверджує результати проведених раніше досліджень. Таким чином, можна вважати доведеним факт позитивного впливу політики децентралізації на економічний розвиток країни в цілому.

Висновки до другого розділу

Можна зробити висновок, що політика децентралізації публічного сектора є всеохоплюючою в географічному аспекті і стосується майже усіх країн світу незалежно від їхнього рівня розвитку, політичної системи управління та інших соціально-економічних факторів. Більшість розвинених країн світу та ОЕСР, зокрема Франція, США, Німеччина, Японія, Бельгія, обирають саме децентралізацію доходів, надаючи можливості місцевим органам влади самостійно укладати угоди з приватним сектором та акумулювати отримані на свої території доходи. Менш розвинені країни вдаються до децентралізації видатків і застосовують модель розподілу витрат місцевим органам влади залежно від їхніх потреб та поточної економічної ситуації. За досвідом, країнам Латинської Америки та Африки доволі складно втілити в реальність окремі заходи щодо розподілу влади через брак кваліфікованих кадрів або відсутність належної мотивації у суспільних груп. Доцільним у таких країнах є проведення інформаційної кампанії населення з боку міжнародних організацій щодо важливості та позитивного впливу реформи на рівень життя та добробуту. Способи та кроки реалізації даної реформи залежать від великої кількості показників, а прогнози формуються спільно з місцевою, центральною владою, а також міжнародними організаціями, що надають рекомендації. Варто зауважити, що децентралізація публічного сектора стала популярною тенденцією у світі

починаючи з 70-80-х років ХХ століття, що може пояснюватись необхідністю структурних перебудов політичної та економічної моделі, які спрямовані на лібералізацію відносин між різними рівнями влади, підвищення рівня життя, зниження рівня корупції, гармонізацію міждержавних відносин, тощо. Покращення відносин між різними органами влади полягає у переході до обговорення нагальних питань регіонів та їх вирішення замість того, аби центральна влада на свій розсуд видавала укази або розпорядження місцевій владі. Унітарні країни також активно вдаються до заходів в межах даної реформи, адже їхня влада розуміє, що необхідно підвищувати ефективність використання наявних в країні ресурсів задля добробуту жителів країни.

Світовий досвід проведення реформ децентралізації публічного сектора доводить факт, що головним чинником успішної реформи є не наявні політичні та економічні умови, а також адміністративно-територіальний, а саме ефективність та обґрунтування проведених заходів в рамках реформ з урахуванням особливостей розвитку та моделі управління в країні

Використання економетричного апарату дозволило дослідити вплив показників економічного розвитку регіонів на загальний рівень економічного розвитку держави. Було з'ясовано, що залучення інвестицій центральними та місцевими органами влади найбільшою мірою впливає на зростання Валового внутрішнього продукту, що свідчить про необхідність надання широких повноважень місцевим органам влади щодо питань економічного розвитку регіонів.

РОЗДІЛ III. ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1. Реформа децентралізації в Україні: основні заходи та загрози

Аналізуючи стан справ та розуміючи необхідність підвищення рівня ефективності функціонування сектора публічного управління, у 2014 році Уряд України розпочав підготовку, а у 2015 – реалізацію реформи децентралізації. З 2001 по 2015 рік відповідно до положень Бюджетного кодексу України, місцева влада хоч і отримала певну автономію щодо формування місцевих бюджетів, однак не мала права жодним чином впливати на встановлення і збір місцевих податків, адже усі ці питання приймалися центральною владою. Окрім фактичної відсутності фінансових автономій, місцева влада також не здійснювала вагомого впливу на прийняття рішень центральною владою щодо реалізації проектів з будівництва нової або покращення стану наявної соціальної інфраструктури. Як наслідок – повне ігнорування запитів та потреб громад і територій, неефективне використання наявних ресурсів, відносно низький рівень життя особливо в сільській місцевості, зайві витрати з державного та місцевих бюджетів [7].

Реформа децентралізації була покликана саме на вирішення проблем, що стосувались розвитку громад і територій, а також підвищення рівня життя та добробуту. Було заплановано здійснити адміністративно-територіальну, фінансову та соціальну частину, які б врегулювали систему управління і розподілу ресурсів на місцях. В рамках старту реформи, органи місцевого самоврядування отримали змогу встановлювати і акумулювати наступні податки і збори: акциз із роздрібного продажу (ставка від 2 до 5%), податок на нерухомість та регулювання ставки плати за землю. За перші два роки реформи дані надходження становили до 20% доходів місцевих бюджетів. Окрім того, систему розподілу урядових трансфертів було оптимізовано: до 2014 року економічно відсталі регіони були не зацікавлені у пожвавленні економічної активності та інвестицій, адже гарантовано отримували дотації від центральної

влади. Дане питання було вирішено введенням «середньої дохідної спроможності», оскільки регіони, що не досягали даного показника, отримували лише 80% коштів для покриття бюджетного розриву, що змушувало стимулювати економічну активність задля більшої підтримки з боку центральної влади [1, 22].

Усі заходи повинні були мати відповідне законне обґрунтування, тому і було створено масштабну законодавчу базу для реалізації Державної регіональної політики, а також було розгорнуто Державні стратегії регіонального розвитку (поточна стратегія до 2027 року була суттєво змінена через розпочате РФ широкомасштабне вторгнення з 24 лютого 2022 року) [17]. Дана реформа виявилась наймасштабнішою, оскільки охопила усю територію України за винятком тимчасово окупованих територій, а також однією з найуспішніших, вплив якої на соціально-економічний розвиток України важко переоцінити. Було створено з 2014 до 2022 року 1 469 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що стали результатом об'єднання населених пунктів. Новостворені ОТГ замінили більше 10 000 громад, що існували до цього. У межах децентралізації було розпочато укрупнення районів, добровільне об'єднання громад, які значно підвищили рівень автономності органів місцевої влади щодо управління фінансовими ресурсами. Запропонована урядом реформа мала на меті привести у відповідність видатки державного бюджету до потреб суспільства, а також узгодити стратегії розвитку регіонів та населених пунктів з боку центральної та місцевої влади [15].

У рамках реформи децентралізації в Україні було реалізовано наступні кроки та заходи:

- укрупнення районів та добровільне об'єднання територіальних громад, що в майбутньому призвело до зміни адміністративно-територіального устрою України та зменшення кількості районів в межах областей;

- збільшення ресурсної бази місцевих бюджетів за рахунок зростання їх частки у податкових надходженнях;
- на користь місцевої влади було здійснено перерозподіл прав і повноважень щодо реалізації проектів та розпоряджання виділеними громадам коштами;
- реформування органів місцевого самоврядування задля оптимізації використання коштів місцевих бюджетів, зокрема і для поліпшення якості місцевої інфраструктури.

Даний крок актуалізував питання ефективності роботи органів місцевого самоврядування, а також питання раціонального використання виділених фінансових ресурсів [15]. Станом на 2022 рік, процес об'єднання громад завершено і наразі не планується подальше створення громад. У зв'язку з широкомасштабним вторгненням РФ на територію України, фактично призупинено фінансовий і політичний аспект даної реформи, однак її подальша реалізація запланована після закінчення військової агресії.

Важливо зазначити, що старт реформі було покладено у відповідь на запити і пропозиції суспільства та міжнародних організацій у рамках Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. Реформа була запропонована вітчизняними та іноземними фахівцями задля поліпшення соціально-економічного стану, в першу чергу мешканців населених пунктів, які мають найбільше соціальних та економічних труднощів. У період з 2015 по 2019 роки частка населення України, що отримує дохід нижчий за прожитковий мінімум, скоротилась з 52% до 23%, що свідчить про зростання рівня національного добробуту [4]. У цілому, задля оцінки ефективності здійснення реформи значна частина вітчизняних та міжнародних організацій проводили опитування мешканців тих громад, які підпадали під реформу децентралізації, а також проводили власні спостереження та дослідження. Оцінкою ефективності децентралізації в Україні займалися фахівці Національного інституту стратегічних досліджень, Київського міжнародного інституту соціології, члени

Європейського парламенту, фахівці Американського проекту U-Lead та інші. Результати досліджень, опитувань та економічно-фінансового аналізу продемонстрували позитивні зміни щодо стану місцевих фінансів, а також рівня розвитку соціальної інфраструктури [6]. Важливим моментом є і той факт, що реформа розпочалась під час ведення активної фази бойових дій на Сході України. Як зазначено вище, вона охопила усі без винятку адміністративно-територіальні одиниці України, за винятком територій, які перебувають у тимчасовій окупації з боку РФ та терористичних квазідержавних утворень. Переважна більшість залучених до опитувань респондентів позитивно оцінила проведену реформу та її результати [6]. Зокрема, 76,5% респондентів опитування, що було здійснено Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення Ради Європи, зазначили, що дану реформу варто продовжувати, адже вона відіграла позитивну роль для України у спротиві широкомасштабній агресії РФ [1].

Головною передумовою для розробки та втілення реформи децентралізації в Україні стало те, що стара модель управління не мала змогу забезпечити задоволення потреб місцевих мешканців, адже до цього часу органи місцевого самоврядування мали обмежений набір повноважень щодо управління фінансовими ресурсами, а також не мали можливості розробляти політику розвитку громад. У той же час, центральна влада фізично не могла оперувати як довгостроковими стратегіями, так і вирішенням питань, що потребують термінового реагування. Окрім того, якість та доступність соціальних послуг перебували на вкрай низькому рівні, а рівень інвестиційної привабливості регіонів залежав більшою мірою від корупції та лобізму з боку влади та бізнесу. Завдяки зростанню дохідної частини місцевих бюджетів відбулось зростання зацікавленості вітчизняних та іноземних інвесторів у здійсненні капіталовкладень у розвиток місцевої інфраструктури. Такий крок не лише допоміг підвищити рівень економічної активності громад і територій, а й покращити стан соціальної інфраструктури, яку поліпшували інвестори задля зменшення витрат на ведення підприємницької діяльності. Рівень виконання

бюджетів громад є основним кількісним індикатором розвитку ОТГ та якісним показником ефективності діяльності органів місцевого самоврядування (ОМС).

Реформу децентралізації було визнано як одну з найуспішніших в галузі публічного управління в Україні починаючи з 2014 року. Зміни до Бюджетного та Податкового кодексу України мали відчутний позитивний ефект на здійснення фінансової децентралізації: з 68,6 млрд грн у 2014 і до майже 177 млрд грн у 2019 році зросли обсяги місцевих бюджетів, а станом на 2022 рік їх обсяги становили 418 млрд грн [9]. Темпи консолідації місцевих органів влади були відзначені міжнародними експертними радами як дуже швидкі, адже до майже тисячі новостворених ОТГ увійшли близько 4,5 тис. сільських та селищних рад, яких у загальному на початок 2014 року було близько 12 тисяч. Таким чином, можна відзначити суттєву оптимізацію функціонування моделі публічної влади. Для внесення пропозицій і захисту інтересів суспільства було створено Інститут старост, очільники яких мали збирати інформацію щодо поточного стану справ у населених пунктах, а також отримувати звернення від громадян для якнайшвидшої їх передачі в роботу на виконання. Державна підтримка регіонального та місцевого розвитку за період 2014-2019 зросла у 41,5 разів: з 0,5 млрд грн до 20,5 млрд грн. За 5 останніх років доходи місцевих бюджетів за виключенням трансфертів зросли у 2,7 рази (див. Рисунок 3.1):

Рис 3.1 Доходи місцевих бюджетів, млрд грн

Джерело: складено автором на основі даних аналітичного порталу [9]

За рахунок державних коштів, а також коштів від міжнародних кредиторів та інвесторів за 5 років було реалізовано більше 12 тисяч проектів з розвитку соціальної та виробничої інфраструктури регіонів та населених пунктів. Підсумком адміністративно-територіальної реформи було законодавче затвердження 1469 нових ОТГ та 136 районів у червні-липні 2020 року, а вже 25 жовтня 2020 року місцеві вибори були проведені за Виборчим кодексом та механізмом обрання. Подальші плани Уряду та органів місцевої влади на продовження децентралізації було призупинено з лютого 2022 року у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України [1].

Окрім позитивних моментів, реформа децентралізації мала і певні недоліки, які є ключовими для розвитку громад і територій. По-перше, сам механізм добровільного об'єднання населених пунктів і укрупнення районів був замінений на примусові дії з боку центральної влади. По-друге, місцеві органи влади не отримали можливості для того, аби самостійно розроблювати фінансову та економічну політику власних громад. Це сталось з тієї причини, що чітко не були розподілені повноваження між центральною та місцевою владою з приводу фінансових інструментів та механізмом розпоряджень ними. Окрім того, так і не відбулось створення окремих та самостійних фінансових територіальних одиниць, хоча саме це завдання було окреслено одним з основних [15, с.100]. Незважаючи на суттєве збільшення площі районів та кількості мешканців в них, місцеві адміністративно-територіальні одиниці залишаються суттєво залежними від державних урядових трансфертів, що фактично нівелює досягнення реформи децентралізації [6]. До основних причин, через які це сталось, можна віднести відсутність синхронізації між діями центральної і місцевої влади, недостатнє впорядкування нормативно-правової бази, вплив пандемії Covid-19, а також доволі високий рівень корупції в країні.

Головними пріоритетами подальшого розвитку громад та територій в Україні на 2023 та подальші роки, на думку як вітчизняних, так і зарубіжних експертів, залишаються наступні пункти:

- компактність та багатофункціональність об'єктів соціальної інфраструктури;
- соціальна інклюзія, що передбачає залучення всіх без винятку громадян до вирішення питань щодо розвитку регіонів;
- фінансова автономія громад і територій;
- публічні зібрання та обговорення нагальних та довгострокових питань з представниками центральної та місцевої влади, тощо;
- підтримка внутрішньо переміщених осіб;
- спільна координація дій місцевої та центральної влади для відбудови України [1].

3.2. Оцінка впливу децентралізації на розвиток економіки України та подальші перспективи здійснення реформи

У рамках наукового дослідження було використано економетричне моделювання для виявлення залежності показників соціально-економічного розвитку України від децентралізації та впливу органів місцевої влади. Дані були обрані за 2014-2018 роки за усіма регіонами України, без урахування тимчасово окупованої АР Крим та міста Севастополь, а також окремих районів Донеччини та Луганщини. Дані часові рамки були обрані з причини того, що саме в ці роки проводились найактивніші заходи в рамках реформи децентралізації публічного сектора в Україні. Залежною величиною було обрано валовий регіональний продукт на 1 особу (GRP), а факторами впливу наступні величини: сальдо чистого експорту на 1 особу (EX), загальні видатки місцевих бюджетів на 1 особу (LOCAL) та капітальні інвестиції (з часовим лагом в 1 рік) (INV). Одиниця виміру – гривня. Для моделювання обрано метод найменших квадратів.

Загальне рівняння моделі наведено у формулі 3.1:

$$GRP = b1*INV+b2*LOCAL+b3*EX + C \quad (3.1)$$

де b_1 , b_2 , b_3 – коефіцієнти показників

INV – капітальні інвестиції з часовим лагом в 1 рік

LOCAL – видатки місцевих бюджетів на 1 особу

EXP – сальдо чистого експорту на 1 особу

C – константа

Отримане загальне рівняння з коефіцієнтами наведено у формулі 3.2:

$$GDP = 4,51*INV+2,68*LOCAL+0,19*EX - 82,05*C \quad (3.2)$$

Отримані в результаті моделювання коефіцієнти показників було відображено в таблиці 3.1:

Таблиця 3.1

Коефіцієнти, отримані в результаті економетричного дослідження

Величина	Коефіцієнт
INV	4,517134
LOCAL	2,680849
EX	0,190345
C	-82,05339

Джерело: складено автором на основі результатів побудови моделі

Валовий регіональний продукт – основний показник, що є індикатором рівня економічного добробуту на регіональному рівні. Оскільки є можливість отримати дані у регіональному розрізі, було вирішено також узяти в якості залежної величини не валовий внутрішній продукт, а саме валовий регіональний продукт.

За результатами моделі було визначено найбільший вплив на величину Валового регіонального продукту з боку інвестицій (зміна даного показника на 1 гривню призводить до зміни залежної величини на 4,5 гривні), а також видатків місцевих бюджетів (на 2,68 гривні), вплив зміни сальдо чистого експорту на 1 гривню є меншим і становить 0,19 гривень. Результати моделі свідчать про необхідність сприятливого інвестиційного клімату в державі задля забезпечення сталого регіонального розвитку. Окрім того, збільшення величини видатків

місцевих бюджетів також свідчить про поживлення економічної активності і позитивним чином впливає на економічний розвиток країни і регіону в цілому. Результати моделі відображені в Додатку В, а дані, що використовувалась при побудові моделі – в Додатку Г.

Важливість та актуальність реформи розподілу повноважень були доведені саме під час широкомасштабного вторгнення РФ на територію України, зокрема під час деокупації місцевих громад, а також при виникненні кризових явищ та напливу внутрішньо переміщених осіб. В умовах війни додатковим критерієм розвитку об'єднаної територіальної громади (ОТГ) стала стійкість – здатність місцевої влади та мешканців адаптуватись до соціальних, економічних викликів та форс-мажорів і при цьому зберігати можливість забезпечення базових потреб і послуг.

Окрім бойових дій та несприятливої економічної ситуації в країні, з огляду на раніше затверджену Стратегію національної безпеки (2020 року), загрозами для ОТГ можуть бути наступні явища:

- низький або недостатній рівень суспільного добробуту, що характеризується невпевненістю у майбутньому, неможливості формувати стратегії розвитку та неефективне управління з боку місцевої влади;
- незавершення реформ та невміння формувати пріоритети щодо політики розвитку;
- недостатню захищеність прав власності (як матеріальної, так і інтелектуальної);
- наявність монополізованих галузей (енергетика, залізничний транспорт);
- еміграція, тощо [5].

У цілому, ситуація в Україні з рівнем розвитку ОТГ, а також рівнем їхньої стійкості, є доволі нерівномірною, що є наслідком нерівномірного економічного

розвитку та рівня економічної активності. Військова агресія РФ ще більше поглибила проблемні ситуації, однак і стала викликом для суспільства, місцевих та центральних органів влади та бізнесу. У відповідності до Законодавства України, теперішніми органами влади різних рівнів є військові адміністрації (ВА), на які у відповідності до закону 389-VIII (стаття 15) покладено права щодо затвердження і розпорядження місцевих бюджетів, соціальних та гуманітарних питань місцевого рівня, тощо [8]. Широкомасштабне вторгнення РФ у лютому 2022 року внесло масштабні зміни у демографію, соціально-економічну складову добробуту та моделювання надання послуг у сфері охорони здоров'я, послуг адміністративного характеру та освіти. Аналітики та експерти розкривають наступні чотири ключові стратегії для подальшої роботи в рамках реформи децентралізації в умовах воєнного стану:

- розмежування повноважень між державою і органами місцевого самоврядування (ОМС);
- корекція точкового адміністративного устрою;
- відкритість та прозорість роботи публічної служби;
- налагодження системи обліку та надання допомоги внутрішньо переміщеним особам [1].

Відповідно до Державного бюджету України на 2022 рік, податок на доходи фізичних осіб повинен сплачуватись за розміщення виробничих потужностей, а не за місцем реєстрації працівника. Законом України передбачено, що 64% даного податку повинно бути сплачено до бюджету громади. Даний крок є першим заходом в напрямку реформування системи збору податків органами місцевого самоврядування. Важливо зазначити, що відсутність формалізації у законодавстві наповнення бюджету місцевими податками є наслідком того, що органи місцевого самоврядування мають незначний вплив у питанні зборів [9].

23 листопада 2022 року Президентом України було підписано Закон України «Про державний бюджет на 2023 рік», згідно з яким зафіксовані

наступні дані щодо грошового забезпечення об'єднаних територіальних громад (див. Таблицю 3.2)

Таблиця 3.2

Показники бюджетів ОТГ в Україні у 2022 і 2023 роках

Показник	Бюджети ОТГ у 2023 році, млрд грн	Бюджети ОТГ у 2022 році, млрд грн
Розмір бюджетів	605,1	630,8
Власні доходи	420,9	437,1
Базова дотація	29,0	16,3
Реверсна дотація	19,1	10,8

Джерело: складено автором на основі [1]

Вищенаведені дані свідчать про несуттєве скорочення бюджетів об'єднаних територіальних громад з причини широкомасштабної агресії. Варто зауважити, що попри режим воєнного стану і суттєве скорочення економічної активності в країні, розвиток громад і територій залишається одним із пріоритетів держави. Зважаючи на масові обстріли та руйнування, держава виділяє у 2023 році більше 200 млрд грн органам місцевого самоврядування на відновлення наслідків бойових дій. У цілому, застосування моделі розподілу повноважень та ресурсів між органами центральної та місцевої влади забезпечило як абсолютний приріст показників Валового регіонального продукту, так і рівень добробуту країни, про що свідчать опитування та звіти міжнародних партнерів [6]. Отримуючи більший спектр повноважень, місцева влада має можливість, до прикладу, самостійно вести перемовини про залучення інвесторів до територіальної громади, що в кінцевому результаті призведе до зростання економічної активності суспільних груп.

Для швидкого вирішення питань відновлення інфраструктурних об'єктів було внесено зміни до Порядку виконання повноважень Державної казначейської служби, яким було розширено статті видатків місцевих бюджетів.

Цей крок покликаний на оперативне вирішення нагальних проблем, що стали наслідком бойових дій на території України. Місцева влада отримала можливість самостійно ухвалювати управлінські рішення за принципом «тут і зараз», що суттєво допомогло у вирішенні питань, що стосуються соціальної та критичної інфраструктури.

Таким чином, окрім соціальних преференцій, територіальні громади отримують і позитивний економічний ефект у вигляді робочих місць, додаткових надходжень з боку приватного сектору та інших формах доходів [9]. Варто зазначити, що подальші перспективи реформи децентралізації та її успіх буде залежати від ситуації на фронті та в цілому в Україні, однак з упевненістю можна сказати, що її попередні досягнення повинні бути розвинуті й надалі. Забезпечення фінансових автономій на рівні ОТГ – ключова перспектива децентралізація в Україні, що забезпечить повну можливість регіонів самостійно впливати на рівень добробуту.

Висновки до третього розділу

За підсумками викладених у розділі досліджень можна зробити висновок, що децентралізація в цілому має позитивний вплив на розвиток економіки регіонів та України в цілому. Впроваджена у 2014 році реформа підвищила не лише ефективність моделі місцевого самоврядування, а й значним чином вплинула на підвищення рівня добробуту в Україні. Місцева влада отримала змогу ефективно розпоряджатись наявними в громадах ресурсами у першу чергу задля того, аби сприяти розвитку територіальних громад і вирішувати нагальні питання місцевого рівня.

В умовах воєнного стану в Україні реформа децентралізації триває, а органи місцевого самоврядування приймають управлінські рішення, що стосуються не лише розвитку громад і територій, а й допомоги суспільним групам, в тому числі і тим, що вимушено залишили свої домівки через бойові дії. Важливим для реформи є її підтримка з боку центральної влади. За рік роботи в

умовах воєнного стану органи місцевої влади продемонстрували готовність не лише підтримувати громади, а й надалі сприяти їх розвитку в подальшому.

У підсумку варто зазначити, що окрім загальних для усієї країни положень, місцева та центральна влада мають ухвалювати спільні ефективні рішення задля підвищення рівня життя та добробуту. Для цього необхідно координувати дії, ухвалювати ефективні рішення, а також реагувати на виклики глобалізації спільно. Загальними ж питаннями щодо реформування залишається фінансова автономія громад і регіонів, а також підвищення якості надання послуг у соціальній сфері для всіх без винятку соціальних верств.

Варто зауважити наступне:

- Україна перейняла світовий досвід та вдалась до реформи з децентралізації публічного сектора, починаючи з 2014 року;
- адміністративно-територіальна частина реформа дозволила значно скоротити кількість об'єднаних територіальних громад, тим самим підвищивши ефективність роботи адміністративного апарату та зменшивши державні видатки на управління;
- місцевими мешканцями ОТГ в цілому позитивно була оцінена реформа децентралізації, адже органи місцевого самоврядування отримали значно більше прав на розпорядження місцевими ресурсами задля реалізації проектів, спрямованих на підвищення рівня добробуту громад;
- важливим недопрацьованим питанням щодо децентралізації залишається недостатній рівень фінансової автономії громад станом на 2022-2023 роки;
- розпочата РФ у лютому 2022 року широкомасштабна агресія внесла суттєві зміни в актуальність децентралізації, однак дана реформа не була припинена і триває нині;
- якісна робота адміністративного апарату не лише забезпечує ґрунтовне нормативно-правове забезпечення для регулювання усіх

сфер суспільних відносин, а й ефективне використання наявних ресурсів, зокрема і економічних.

ВИСНОВКИ

Децентралізація публічного сектора – це сукупність заходів в межах реалізації державної політики, спрямованої на функціонування ефективної моделі державної управління та ефективного використання наявних ресурсів задля підвищення рівня життя та добробуту, а також забезпечення сталого розвитку суспільства. Політика розподілу повноважень між різними рівнями влади є необхідним елементом державної стратегії розвитку, адже дана реформа сприяє демократизації суспільства, встановленню плюралістичної моделі функціонування політичної системи, підвищує ефективність роботи адміністративного апарату та розподілу наявних в країні ресурсів.

У другій половині ХХ століття дослідниками та науковцями було сформовано основні ідеї щодо розподілу повноважень між різними рівнями державної влади та обґрунтування важливості даного кроку задля підвищення ефективності функціонування економічної та політичної систем. Теоретико-методологічну базу реформи децентралізації було закладено у другій половині ХХ століття зарубіжними дослідниками, а в теперішній час вона є сферою наукових інтересів також і вітчизняних вчених та дослідників.

Децентралізація передбачає розподіл повноважень у фіскальній, політичній та адміністративній системах, ефективне функціонування кожної з яких забезпечить гармонізований та сталий розвиток суспільних відносин. Завдання держави – забезпечити умови для сталого розвитку суспільства, зокрема і шляхом розподілу повноважень між центральними та місцевими органами влади. Основні теоретико-методологічні засади децентралізації публічного сектора були закладені такими вченими як Р. Масгрейв, В. Оутс, Б. Вайнгаст, а перші прообрази реформи були реалізовані у Сполучених Штатах Америки у 70-80-х роках ХХ століття. З того часу, ледь не кожна країна світу тією чи іншою мірою вдавалась до розподілу повноважень та створення ефективної моделі політичного управління.

Незалежно від ступеня розвитку та адміністративно-територіального устрою, уряди країн світу здійснювали реалізацію заходів в рамках реформи децентралізації сектора публічного управління з метою підвищення функціонування структур влади та використання ресурсів. Форми та особливості проведених в рамках реформ заходів певною мірою залежать від адміністративно-територіального устрою, економічної та політичної системи в країні, позаекономічних чинників, тощо, однак в цілому є подібними та мають спільну мету, що полягає у підвищенні рівня ефективності функціонування системи управління в країні. Основними інструментами, які прийнято використовувати урядами країн є податкові надходження, трансферти, нормативно-правове забезпечення, інвестиції та капітальні видатки.

Світовий досвід проведених у країнах світу реформ щодо розподілу повноважень та прав свідчить про демократизацію суспільства, переважаючу роль громад та територій в процесі прийняття рішень щодо розвитку регіонів, ефективне залучення інвестицій та акумулювання податкових надходжень місцевою владою, більш ефективне функціонування адміністративного апарату, сприяння вирішенню нагальних питань та запитів з боку мешканців окремих населених пунктів та територій. Тією чи іншою мірою країни Північної та Південної Америки, Азії, Європи та Африки проводять політику децентралізації та закладають її як елемент довгострокової стратегії розвитку економічної та політичної системи країни.

Окремо за допомогою використання методів економетричного моделювання на основні даних окремо взятих країн світу було з'ясовано, що найбільш суттєвий вплив на один з головних показників економічного розвитку країни – валовий внутрішній продукт, здійснюють саме зміни у капітальних інвестиціях. Це може бути свідченням того, що проведення ефективної політики громад та територій щодо залучення інвестицій сприятиме економічному зростанню регіонів та країни в цілому. Для цього місцева влада повинна мати широкий спектр повноважень та отримувати допомогу від держави у вигляді

грунтового нормативно-правового забезпечення. Більш того, на валовий внутрішній продукт також впливає показник місцевих видатків, отже пожвавлення економічної активності регіонів сприяє економічному розвитку країни в цілому.

Важливою частиною наукового дослідження був аналіз проведеної в Україні реформи децентралізації, що була закладена і розпочата урядом України у 2014-2015 роках і триває станом на теперішній час. Впровадження реформи було викликане необхідністю зміни системи державного управління та розподілу ресурсів, що існувала від початку існування незалежної України. Перший етап реформи полягав у адміністративно-територіальних змінах, що передбачали укрупнення районів та скорочення кількості адміністративно-територіальних одиниць. У рамках цього з понад 10 000 громад було утворено близько 1 500 нових об'єднаних територіальних громад, що дозволило суттєво скоротити витрати на адміністрування з боку держави, а також сконцентрувати роботу центральної влади на формуванні довгострокової стратегії розвитку країни, а не на вирішенні поточних питань на місцевому рівні. Реформа також дала початок розвитку Інституту старост – зібрання очільників територіальних громад для оперативного вирішення питань суспільних груп, що проживають на окремій території. Такі зміни дозволили більш ефективно та швидко реагувати на негативні кризові явища, що могли виникнути внаслідок обставин непереборної сили у регіонах.

За 6 років реформи державна підтримка регіонального і місцевого розвитку зросла у 41,5 рази, а місцеві бюджети за період 2014-2017 років зросли більш ніж на 100 млрд грн. Це свідчить про активну роль як центральної так і місцевої влади у реалізації даної реформи та їх зацікавленість у підвищенні рівні життя та добробуту. Окрім позитивних моментів здійснення реформи, варто також зазначити і стосовно тих аспектів, що негативно вплинули на рівень життя та настрої суспільства. Зокрема, процес укрупнення районів носив здебільшого примусовий характер заходів щодо об'єднання територіальних громад без

забезпечення належної кількості об'єктів соціальної інфраструктури для задоволення базових потреб місцевих мешканців. Це викликало невдоволення у суспільних груп на початковому етапі реформи. Також не було повною мірою реалізовано державну політику щодо створення фінансових автономій на рівні об'єднаних територіальних громад, що суттєво ускладнювало економічний та соціальний розвиток регіону. Остаточо невирішеним залишається питання обсягу податкових надходжень, які повинні формувати дохідну частину місцевих бюджетів, а які повинні бути спрямовані до державного бюджету.

З моменту широкомасштабного вторгнення РФ на територію України органи місцевого самоврядування відповідними рішеннями були перетворені на військові цивільні адміністрації до завершення дії воєнного стану. Незважаючи на це, місцева влада зберегла за собою повноваження, що стосуються розвитку громад та територій, а також зберегла відносну автономію та самостійність у прийнятті необхідних для суспільства рішень. Більш того, зусилля влади територіальних громад були спрямовані на організацію заходів з оборони регіону, допомоги соціально незахищеним верствам населення та внутрішньо переміщеним особам та інших питань соціального характеру. Незважаючи на бойові дії, активна робота місцевих рад та адміністрацій триває, зокрема і щодо розробки та втілення стратегій розвитку громад і територій. Основним фактором успішного функціонування місцевої влади в умовах воєнного стану є підтримка з боку центральної влади, а також приватного сектору. Реформа децентралізації публічного сектора триває попри обставини непереборної сили, що свідчить про готовність місцевої влади до зовнішніх викликів та готовність до подальших змін, спрямованих на підвищення рівня життя населення. У зв'язку з масовою міграцією, руйнуваннями та несприятливою ситуацією, викликаною бойовими діями, в Україні суттєво скоротилась економічна активність, що також вплинуло і на доходи місцевих бюджетів. Незважаючи на цю обставину, органи місцевого самоврядування і надалі сфокусовані на економічному розвитку громад і територій.

Для оцінки впливу децентралізації на показники економічного розвитку України також був застосований економетричний апарат в рамках наукового дослідження. Було оцінено ступінь впливу на ключовий показник регіонального розвитку – валовий регіональний продукт з боку показників економічної активності регіону. З'ясовано, що найбільший позитивний ефект на зміну Валового регіонального продукту здійснюють акумульовані інвестиції та місцеві видатки. Це є свідченням того, що вдала політика залучення інвестиційних коштів з боку центральної та місцевої влади сприяє пожвавленню економічної активності суспільства, що в цілому гарантує економічне зростання. У цілому, можна зробити висновок про те, що вдалий розподіл повноважень між органами центральної та місцевої влади сприяє зростанню економічної активності регіонів, що в кінцевому результаті позитивно впливає на економічний розвиток країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відбудовуємо Україну через зміцнення регіонального та муніципального управління. *Multi-level governance studies OECD*. Publishing, Paris. 2022. URL: https://books.google.com.ua/books?id=0mWqEAAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=Децентралізація+в+Україні+2022&hl=uk&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=Децентралізація%20в%20Україні%202022&f=false.
2. Бондарук Т.Г. Переваги, позитивні наслідки та ризики бюджетної децентралізації. / Т.Г. Бондарук, І.С. Бондарук, О.С. Бондарук // Наук. Вісн. Нац. академії статистики, обліку та аудиту. *Економіка та управління*, 2016. - № 3. – С. 38-47.
3. Бюджетний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> .
4. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування. Результати четвертої хвилі соціологічного дослідження : *Аналітичний звіт Київського міжнародного інституту соціології*. Київ, 2019. 146 с.
5. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доповідь [Шевченко О.В., Романова В.В., Жаліло Я.А.] – за ред. д-ра екон. наук Жаліла Я.А. Київ: НІСД, 2020. 153 с.
6. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування. Результати соціологічного дослідження серед жителів територіальних громад, які пройшли процес об'єднання в 2015-2016 роках : *Аналітичний звіт Київського міжнародного інституту соціології*. Київ, 2019. 214 с.
7. Джикіч Я., Левітас Т. Реформа самоврядування на субнаціональному рівні та фінанси органів місцевого самоврядування в Україні : *Звіт за 2014-2018 роки*. Київ: SKL International/SIDA., 2019. 148 с.
8. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

9. Експертна дискусія «Перспективи децентралізації» за підтримки Центру соціально-економічних досліджень CASE Україна., 2022. URL: https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2022/08/19_Tezy_detsentralizatsiya.pdf.
10. Інтернет-портал «Децентралізація в Україні». URL: <https://decentralization.gov.ua>.
11. Інтернет-портал «The world population». URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/highest-taxed-countries>.
12. Кириленко О., Баранець Я. Досвід забезпечення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 3. С. 54–68. URL: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.03.054>.
13. Кульчицька Н., Дерманська Л., Яковець Т. Оцінка ефективності фінансової діяльності ОТГ в умовах децентралізації. *Світ фінансів*. 2019. № 4. С. 111-124.
14. Луніна І. Бюджетна децентралізація: цілі та напрямки реформ. *Економіка України*. 2014. № 11. С. 61-75.
15. Лютий І., Спасів Н. Оцінка фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад. *Фінанси України*. 2019. №7. С. 92-112.
16. Маслов А.О., Гладковська А.Т. Сутність, типи, форми, можливості і загрози децентралізації. / А.О. Маслов, А.Т. Гладковська // *Ефективна економіка*, 2019. - № 2. URL: <http://economy.nauka.com.ua/?n=2&y=2019>.
17. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу: аналітична доповідь / за ред. В.Г. Потапенка. – Київ: НІСД, 2023. – 54 с.
18. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
19. Офіційний веб-сайт Світового Банку. URL: <https://data.worldbank.org/>.
20. Офіційний веб-сайт Організації з економічного співробітництва та розвитку. URL: <https://www.oecd.org>.
21. Офіційний веб-сайт Всеукраїнської асоціації ОТГ. URL: <https://hromady.org>.

22. Пріоритети реформування та напрями перспективного розвитку міжбюджетних відносин в умовах бюджетної децентралізації в Україні. – К.: НІСД, 2015. – 92 с.
23. Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#Text>.
24. Слухай С. В., Дерев'янчук В. Е. Вплив децентралізації на економіку регіонів України. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9878>.
25. Слухай С.В. Міжбюджетні трансферти у постсоціалістичних країнах: від теорії до реалій: Монографія. – К.: Артєк, 2002. – 288 с.
26. Статистичний портал даних Організації з економічного співробітництва і розвитку. URL: <https://stats.oecd.org>.
27. Bahl R. W. Fiscal Decentralization. Environmental Fiscal Relations and Local Financial Management. Budapest: Council of Europe Youth Center. 2000. 48 p.
28. Barro R.J. Government spending in a simple model of endogenous growth. / R. J. Barro // *The Journal of Political Economy*. – Part 2: The Problem of Development: A Conference of the Institute for the study of free enterprise systems. – 1990. – Vol. 98. – No. 5. – P. 103–125.
29. Bird, Richard M.; Ebel, Robert D.; Wallich, Christine I. Decentralization of the socialist state : intergovernmental finance in transition economies (English). *World Bank regional and sectoral studies Washington, D.C. : World Bank Group*.
30. Bloch F., Zenginobuz U. Oates` decentralization theorem with household mobility. *Ecole Polytechnique*. 2011. 37 p.
31. Boadway R. Intergovernmental fiscal transfers: principles and practice. / R. Boadway, A. Shah. – *The World Bank*, 2007. – 572 p.
32. Cruqс P., Nemminga H. Decentralization and Economic Growth Per Capita in Europe. Groningen. 2007. 115 p.
33. Dillinger W., Fay M. From Centralized to Decentralized Governance. *Finance & Development*. 1999. December. P. 19-21.

34. Decentralization: A sampling of definitions. Joint UNDP-Government of Germany Evaluation. Working Paper of the UNDP Role in Decentralization and Local Governance. 1999. October. 40 p. URL: http://web.undp.org/evaluation/documents/decentralization_working_report.PDF.
35. Dudley W. Ukraine`s Decentralization Reform. Research Division on Eastern Europe / Eurasia. 2019. No. 1. 34 p.
36. Ebel R. D., Serdar Y. Intergovernmental Relations: Issues in Public Policy. *Decentralization Framework*. 1999. P. 51-59.
37. Fiscal Federalism 2022. Making Decentralisation Work. Paris: OECD, 2021. 290 p.
38. Garman C., Haggard S., Willis E. Fiscal decentralization: A political theory with Latin American cases. *World politics*, 53; 205-36. 2001. 32 p. URL: <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/10015477.pdf>.
39. Jan-Felix Schrape Technology and the Promise of Decentralization. Origins, Development, Patterns of Arguments. *SOI Discussion Paper* 2019-01.
40. Jerry M. Silverman, Public Sector Decentralization: Economic Policy and Sector Investment Programs., Volume 188, *World Bank Publications*, 1992, p.
41. Kamensky, John M. Role of the "Reinventing Government" Movement in Federal Management Reform. *Public Administration Review*. 56 (3): 247–55.
42. Koethenbueger M. Revisiting the “Decentralization theorem” – On the role of externalities. *Journal of Urban Economics*. 2008. Vol. 64(1). P. 116-122.
43. Litvack J., Seddon J. Decentralization Briefing Notes. - *WBI Working Papers*. 1999. 99 p.
44. Martinez-Vazquez J., Robert M. McNab. Fiscal Decentralization and Economic Growth. Georgia State University. 2001., 38 p.
45. Martinez-Vazquez J., Rider M. Fiscal Decentralization and Economic Growth: A comparative study of China and India. – *Indian Journal of Economics and Business*. 2006. P. 7-11.
46. Mildred J. Loomis. Decentralism: Where It Came From — Where Is It Going?. — Black Rose Books, 2005.

47. Musgrave Richard A. Essays in fiscal federalism. – Washington, DC: *The Brookings Institution*, –1965. – 301 p.
48. Oates W.E. Searching for Leviathan: An empirical study. / W. E. Oates // *The American Economic Review*. – 1985. – Vol. 75. – No. 4. – P. 748–757.
49. Petlenko Y. V. Tax system modernization: efficiency, equity, and simplicity. Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України. / Y.V. Petlenko // *Мат.-ли X міжнар. наук.-практ. конф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 24-25 жовт. 2013.* – Київ, 2013. – С. 265–270.
50. Ray, D. and R. Vohra. Coalitional power and public goods., *Journal of Political Economy*, 109, 1355-84.
51. Seel A. Decentralization, democratization and informal power in Mexico. – The Oxford University Press. 2011. 191 p.
52. Slukhai S. Dilemmas and compromises: Fiscal equalization in transition countries. Open society institute. Budapest, 2003. 161 p.
53. Slukhai S. The Principle of Transparency in the Ukrainian Decentralisation Reform. / S. Slukhai, L. Demydenko, Y. Nakonechna, T. Borshchenko // *Central European Public Administration Review*, 2019. – Vol. 17, No 2. – P. 141–166. URL: <https://doi.org/10.17573/cepar.2019.2.07 10>.
54. Slukhai S. Ukrainian fiscal equalization: Does it need an improvement. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015; 1(166): 45-51
55. The Reason of Rules: Constitutional Political Economy Geoffrey Brennan & James M. Buchanan Cambridge University Press (1985).
56. Tiebout Ch. M. An Economic Theory of Fiscal Decentralization. In Public Finances: Needs, Sources, and Utilization. Washington, D.C.: Universities-National Bureau for Economic Research. 1961. P. 79-96.
57. Trading Economics: financial portal. URL: <https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate> .
58. Wildasin D. E., Ogawa N. Think locally, act locally: Spillovers, Spillbacks, and Efficient Decentralized Policymaking. CESifo Working Paper №2142. 2007. 31 p.

59. Weingast Barry R. Second Generation Fiscal Federalism: Political Aspects of Decentralization and Economic Development. *World Development*. Volume 53, January 2014, Pages 14-25.
60. Wright G. New Rules for Implementation of Fiscal Decentralization. 3rd International Conference on Public Policy. 2017. 51 p.
61. Wright G., Slukhai S. Decentralization policy in Ukraine: How voluntary amalgamation, inter-municipal cooperation and fiscal incentives impacted the local government system. *The NISPAcee Journal of Public administration and policy*. Sciendo Vol. 14(1). 2021. Pages 311-343.

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати моделі «Вплив децентралізації на ВВП» (країни світу)

Equation: UNTITLED Workfile: UNTITLED::Untitled\									
View	Proc	Object	Print	Name	Freeze	Estimate	Forecast	Stats	Resids
Dependent Variable: GDP									
Method: Least Squares									
Date: 03/17/23 Time: 19:34									
Sample (adjusted): 1/01/2015 2/21/2015									
Included observations: 52 after adjustments									
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.					
INV	4.000568	2.259650	1.770437	0.0833					
LOCAL	0.364000	0.169161	2.151804	0.0367					
EXP01	2.473924	0.204916	12.07290	0.0000					
CONS	1.349555	0.090222	14.95812	0.0000					
CENTRAL	0.716579	0.201759	3.551654	0.0009					
C	-6221.440	2556.254	-2.433812	0.0189					
R-squared	0.949867	Mean dependent var	39059.34						
Adjusted R-squared	0.944418	S.D. dependent var	19632.79						
S.E. of regression	4628.605	Akaike info criterion	19.82607						
Sum squared resid	9.86E+08	Schwarz criterion	20.05121						
Log likelihood	-509.4777	Hannan-Quinn criter.	19.91238						
F-statistic	174.3117	Durbin-Watson stat	1.893731						
Prob(F-statistic)	0.000000								

Дані для побудови економетричної моделі «Вплив децентралізації на економічні показники» (країни світу)

Країна	Рік	ВВП на 1 особу, дол. США	Споживчі витрати на 1 особу, дол. США	Місцеві інвестиції на 1 особу, дол. США	Видатки місцевих бюджетів на 1 особу, дол. США	Сальдо чистого експорту на 1 особу, дол. США	Видатки центральних органів влади на 1 особу
Австралія	2015	56710	31818,9	940,6	7880,4	-1056,09	17122
Австрія	2015	44196	23283,6	628,5	8865,6	1549,08	25535
Бельгія	2015	41008	21053,2	977,0	12223,8	561,09	24727,3
Данія	2015	53255	25089,1	691,2	17132,4	3511,41	26882,6
Польща	2015	12560	7399,73	519,8	3388,4	343,15	11012,1
Угорщина	2015	12717	6236,61	625,9	2091,4	1025,08	13241,7
Республіка Корея	2015	28732	13946,8	940,2	4825	2041,93	11217,8
Естонія	2015	17402	8943,79	368,8	2748	676,42	11703,4
Ірландія	2015	62054	20451,9	190,5	1519,8	16707,80	20179,1
Ізраїль	2015	36207	19217,7	418,7	1998,8	1011,53	14510,8
Велика Британія	2015	45071	29017,5	372,0	4553,9	-722,10	17924,8
Туреччина	2015	10852	6513,52	193,7	833	-216,11	8059,4
США	2015	56763	38235,1	1036,7	10264,2	-1478,68	21157,3
Австралія	2016	49876	32120,6	1010,6	7922,31	-394,99	17103,85
Австрія	2016	45308	23389,1	620,3	9173,94	1629,11	25606,88
Бельгія	2016	42013	21275,8	916,5	12344	490,51	24799,46
Данія	2016	54664	25497,2	734,2	17069,76	3572,33	26272,91
Польща	2016	12379	7676,64	311,2	3487,42	463,15	11139,83
Угорщина	2016	13105	6549,96	204,7	1608,8	1151,49	12464,72
Республіка Корея	2016	29289	14251,7	1059,3	5089,21	1915,79	11819,76
Естонія	2016	18295	9339,15	333,9	2796,71	654,96	12081,83
Ірландія	2016	62896	21154,9	199,3	1485,92	9320,34	19610,28
Ізраїль	2016	37690	20005,3	436,1	2062,63	641,20	14739,94
Велика Британія	2016	41146	29839,3	367,2	4283,16	-782,76	17684,41
Туреччина	2016	10734	6645,36	199,9	859,42	-224,46	8314,91
США	2016	57867	38899,7	1009,8	10532,82	-1444,59	21779,51

							Продовження додатку Б
Австралія	2019	54941	32758	1522,6	9558,96	1786,37	19680,99
Австрія	2019	50070	23852,1	773,8	10527,97	1753,52	29249,8
Бельгія	2019	46639	22164,9	1229,7	14899,65	288,56	29318,37
Данія	2019	59593	27010,3	806,6	20232,81	4381,61	30584,21
Польща	2019	15700	8819,61	737,7	4985,54	752,55	14548,32
Угорщина	2019	16783	7623,81	582,5	2364,15	395,01	15940,71
Республіка Корея	2019	31902	15269,2	1427,5	6754,41	1023,71	14929,81
Естонія	2019	23424	10398,8	711,2	3962,24	938,69	15588,46
Ірландія	2019	80927	22186,5	560,5	2316,98	9802,19	22610,5
Ізраїль	2019	44452	21076,3	591,1	2526,25	960,65	17134,64
Велика Британія	2019	42747	30920,5	458,5	4664,77	-686,27	20500,26
Туреччина	2019	9103	6972,13	301,9	1141,7	256,88	10108,58
США	2019	65120	41117,6	1258,9	11966,26	-1686,27	24884,55
Австралія	2020	51720	31391,6	1628,1	10381,36	1923,69	23065,87
Австрія	2020	48809	21846,8	768,8	10569,89	1447,40	31938,39
Бельгія	2020	45518	20233,1	1167,1	15523,05	765,82	31653,62
Данія	2020	60915	26565,9	958,9	20772,08	3903,18	32252,96
Польща	2020	15817	8540,06	672,8	5051,59	1070,72	16493,8
Угорщина	2020	16121	7551,87	510,1	2142,66	318,76	17092,11
Республіка Корея	2020	31721	14512,8	1467,9	7801,73	1274,34	17041,43
Естонія	2020	23595	10273,1	738,5	3985,23	-32,99	17153,23
Ірландія	2020	85420	19355,4	722,8	2281,48	16315,38	25608,24
Ізраїль	2020	44847	19065,1	559,0	2366,4	1969,70	18462,98
Велика Британія	2020	40319	26749,8	402,5	4951,83	123,20	23910,96
Туреччина	2020	8561	7145,5	127,4	827,54	-277,235	9883,84
США	2020	63531	39506,5	1286,5	12003,08	-1970,44	30241,71

Результати моделі «Вплив децентралізації на ВРП» (Україна)

Equation: UNTITLED Workfile: UNTITLED::Untitled\									
View	Proc	Object	Print	Name	Freeze	Estimate	Forecast	Stats	Resids
Dependent Variable: GRP									
Method: Least Squares									
Date: 03/18/23 Time: 15:59									
Sample (adjusted): 1/01/2014 5/30/2014									
Included observations: 150 after adjustments									
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.					
EX	0.190345	0.067081	2.837566	0.0052					
LOCAL	2.680849	0.330773	8.104796	0.0000					
INV	4.517134	0.214115	21.09679	0.0000					
C	-82.05339	81.69863	-1.004342	0.3169					
R-squared	0.976599	Mean dependent var	2453.917						
Adjusted R-squared	0.976118	S.D. dependent var	3010.459						
S.E. of regression	465.2262	Akaike info criterion	15.14923						
Sum squared resid	31599570	Schwarz criterion	15.22951						
Log likelihood	-1132.192	Hannan-Quinn criter.	15.18185						
F-statistic	2031.040	Durbin-Watson stat	2.054151						
Prob(F-statistic)	0.000000								

Додаток Г

Дані для побудови економетричної моделі «Вплив децентралізації на економічні показники» (Україна)

Регіон	Рік	ВРП на 1 особу, грн	Сальдо чистого експорту на 1 особу, грн	Загальні видатки місцевих бюджетів, на 1 особу	Капітальні інвестиції
Вінницька	2014	971,73	82,475	188,02	121,29
Волинська	2014	534,46	-21,021	136,14	71,608
Дніпропетровська	2014	3899,7	1084,6	388,61	428,46
Донецька	2014	2650,4	1649,6	360	284,42
Житомирська	2014	658,6	99,378	156,68	58,915
Закарпатська	2014	532,8	-92,389	143,19	55,763
Запорізька	2014	1457,2	564,13	198,07	147,08
Івано-Франківська	2014	831,52	1,5409	165,79	147,84
Київська	2014	1757,5	-500,81	205,21	403,45
Кіровоградська	2014	635,26	162,56	117,37	66,048
Луганська	2014	693,46	232,55	142,35	113,02
Львівська	2014	1610,8	-306,49	285,96	196,16
Миколаївська	2014	782,15	316,81	132,03	79,143
Одеська	2014	1655,3	-78,416	268,3	186,69
Полтавська	2014	1542,5	269,88	167,39	189,11
Рівненська	2014	634,5	49,96	151,05	56,567
Сумська	2014	671,46	48,682	127,67	59,753
Тернопільська	2014	478,82	14,521	122,23	53,746
Харківська	2014	2133,8	-17,799	314,82	167,17
Херсонська	2014	513,59	45,607	123	42,364
Хмельницька	2014	710,45	41,855	154,53	84,188
Черкаська	2014	849,7	54,611	147,57	66,388
Чернівецька	2014	332,43	4,6489	104,09	34,243
Чернігівська	2014	621,96	45,002	122,96	53,702
м.Київ	2014	7894,3	-2287,7	513,17	1340,6
Вінницька	2015	1326	280,65	243,61	154,82
Волинська	2015	701,84	4,6467	169,5	122,42
Дніпропетровська	2015	4766,5	1535,2	555,52	538,88

Продовження
додатку Г

Донецька	2015	2547,3	1205,8	307,9	147,08
Житомирська	2015	851,05	94,297	194,56	83,167
Закарпатська	2015	641,24	40,087	187,99	80,505
Запорізька	2015	1972,6	892,74	268,42	157,77
Івано-Франківська	2015	1015,6	37,974	215,32	205,65
Київська	2015	2304,1	-433,71	288,11	508
Кіровоградська	2015	851,54	145,66	154,38	84,173
Луганська	2015	528,22	-29,34	99,332	40,454
Львівська	2015	2097,2	-116,88	399,77	262,36
Миколаївська	2015	1067,4	497,42	172,08	127,61
Одеська	2015	2209,5	367,73	353,32	186,15
Полтавська	2015	2123,3	322,45	235,8	168,46
Рівненська	2015	780,78	85,11	187,21	92,512
Сумська	2015	920,64	98,223	171,97	77,714
Тернопільська	2015	590,39	15,261	155,91	78,328
Харківська	2015	2765,1	12,887	386,47	233,01
Херсонська	2015	713,51	47,181	151,69	64,817
Хмельницька	2015	910,03	68,858	201,32	144,49
Черкаська	2015	1126,1	99,693	193,21	92,939
Чернівецька	2015	409,88	14,468	130,32	57,759
Чернігівська	2015	818,74	83,021	157,15	76,839
м.Київ	2015	10004	-2782,6	620,27	1776,7
Вінницька	2016	1653,6	388,11	304,74	172,92
Волинська	2016	794,31	-294,61	209,07	133,02
Дніпропетровська	2016	5432,8	1374,7	714,09	684,59
Донецька	2016	3055,6	1317,2	358,72	239,44
Житомирська	2016	1064,9	84,021	247,25	115,02
Закарпатська	2016	719,78	44,583	223,21	82,698
Запорізька	2016	2318,3	734,92	352,66	226,52
Івано-Франківська	2016	1142,3	95,254	270,27	145,86
Київська	2016	2858,6	-707,74	362,84	690,17
Кіровоградська	2016	1022,7	138,22	189,6	136,68

					Продовження додатку Г	
Луганська	2016	696,8	44,474	136,5	64,676	
Львівська	2016	2552	-240,65	507,15	377,13	
Миколаївська	2016	1284,8	556,75	212,79	203,18	
Одеська	2016	2662,2	164,15	442,5	333,06	
Полтавська	2016	2583,8	336,87	314,97	244,41	
Рівненська	2016	877,09	35,928	226,37	90,816	
Сумська	2016	1028,6	59,801	222,79	115,3	
Тернопільська	2016	690,49	10,995	205,74	99,98	
Харківська	2016	3441,6	-262,09	495,37	348,9	
Херсонська	2016	860,96	45,55	184,84	96,364	
Хмельницька	2016	1085,8	-7,5009	250,99	194,89	
Черкаська	2016	1320,3	103,96	250,04	136,13	
Чернівецька	2016	471,98	13,377	163,46	64,331	
Чернігівська	2016	963,6	-23,364	194,29	110,65	
м.Київ	2016	12425	-4297	745,94	2151,3	
Вінницька	2017	2061,7	480,99	448,01	247,16	
Волинська	2017	1159,3	-383,12	293,11	145,48	
Дніпропетровська	2017	7000,4	1449,7	960,31	898,38	
Донецька	2017	3711,9	1423,3	560,7	348,98	
Житомирська	2017	1371,2	82,964	340,91	154,51	
Закарпатська	2017	960,14	62,117	301,82	117,25	
Запорізька	2017	2908,3	980,62	495,18	336,15	
Івано-Франківська	2017	1424,3	16,73	370,76	200,15	
Київська	2017	3503,1	-982,4	543,06	691,95	
Кіровоградська	2017	1182,9	106,51	265,88	149,22	
Луганська	2017	675,55	-23,287	199,06	67,914	
Львівська	2017	3288,1	-353,18	696,24	498,12	
Миколаївська	2017	1547,4	663,92	292,95	226,14	
Одеська	2017	3335,5	228,99	660,93	446,64	
Полтавська	2017	3366,1	424,13	451,93	337,39	
Рівненська	2017	1089,4	24,954	320,79	127,45	
Сумська	2017	1261	72,153	306,73	137,94	
Тернопільська	2017	908,92	16,91	275,18	145,85	

					Продовження додатку Г	
Харківська	2017	4181,4	-253,86	698,89	400,81	
Херсонська	2017	1067,8	52,052	253,65	152,8	
Хмельницька	2017	1425	31,672	354,33	226,17	
Черкаська	2017	1632,3	127,31	353,79	166,46	
Чернівецька	2017	637,76	21,707	227,67	63,266	
Чернігівська	2017	1264,2	106,81	289,72	152,34	
м.Київ	2017	15596	-5999	1104,5	2769,9	
Вінницька	2017	2498,8	528,07	513,68	370,36	
Волинська	2017	1354,7	-395,33	337,95	176,3	
Дніпропетровська	2017	8280,3	1498,2	1152,2	1249,7	
Донецька	2017	4308,7	1583,9	630,38	574,88	
Житомирська	2017	1728,1	79,172	397,08	167,76	
Закарпатська	2017	1175,4	87,267	355,81	155,61	
Запорізька	2017	3296,2	984,13	581,41	321,87	
Івано-Франківська	2017	1758	23,05	422,95	189,36	
Київська	2017	4441,1	-1088,7	661,03	839,91	
Кіровоградська	2017	1444,1	157,7	306,7	143,9	
Луганська	2017	789,02	-50,057	207,5	64,368	
Львівська	2017	3972,3	-494,78	800,76	552,38	
Миколаївська	2017	1791	836,69	331,2	206,78	
Одеська	2017	3882,6	73,974	733,85	471,53	
Полтавська	2017	3902,9	333,05	516,7	391,56	
Рівненська	2017	1273,9	68,335	376,94	154,39	
Сумська	2017	1534,9	48,059	354,17	156,22	
Тернопільська	2017	1101,1	20,4	313,52	164,73	
Харківська	2017	5229,1	-280,35	805,09	483,19	
Херсонська	2017	1236,2	-35,237	300,78	149,85	
Хмельницька	2017	1695,3	116,79	403	233,87	
Черкаська	2017	2091,3	236,23	390,45	234,5	
Чернівецька	2017	759,82	36,888	256,7	77,03	
Чернігівська	2017	1582,8	165,58	335,4	185,08	
м.Київ	2017	18670	-8100,5	1302,3	4081	
Вінницька	2018	2909,7	478,72	502,91	349,72	

					Продовження дodatку Г
Волинська	2018	1704,4	-442,85	330,4	282,84
Дніпропетровська	2018	8798,9	1386,2	1149,1	1481,8
Донецька	2018	4619,2	1399,1	615,06	681,42
Житомирська	2018	1921,5	87,44	388,06	177,99
Закарпатська	2018	1381,7	10,887	369,32	206,16
Запорізька	2018	3497,1	901,39	567,32	329,61
Івано-Франківська	2018	1953,2	46,302	419,65	199,8
Київська	2018	4927,6	-1257,7	662,22	1096,9
Кіровоградська	2018	1646,6	265,56	302,33	167,9
Луганська	2018	907,86	-58,185	213,34	72,293
Львівська	2018	4831,1	-514,77	787,94	629,98
Миколаївська	2018	2082,9	676,56	342,98	276,95
Одеська	2018	4442,6	-288,85	770,5	465,17
Полтавська	2018	4221,2	431,39	491,65	509,27
Рівненська	2018	1517,9	33,488	364,66	145,81
Сумська	2018	1708,8	131,85	325,35	168,41
Тернопільська	2018	1287,5	-9,1921	302,47	199,19
Харківська	2018	5579,3	-192,23	833,83	507,39
Херсонська	2018	1395,7	-80,774	297,09	273,78
Хмельницька	2018	1870,6	45,553	391,71	215,83
Черкаська	2018	2331,9	224,43	374,08	243,27
Чернівецька	2018	938,52	3,0382	259,72	88,919
Чернігівська	2018	1757,2	225,48	318,19	191,12
м.Київ	2018	21391	-7671,4	1376,6	4204,6

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Дерев'ячук Владислав Едуардович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс ОР «Магістр», спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: д.е.н., проф. Слухай С.В.

PROSPECTS FOR DECENTRALIZATION REFORM IN UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

This article is about the challenges, threats and opportunities for the Ukrainian authorities to continue the decentralization reform in Ukraine in the post-war period. The author gathered information on the forecasts of socio-economic development of Ukraine after the war and the role of decentralization in this. A large part of the Ukrainian population will need social and economic assistance to restore basic life needs, so the local authorities should play the role in this.

Станом на 24 лютого 2022 року, в Україні починаючи з 2014 року було створено 1 469 об'єднаних муніципалітетів з понад 10 000 громад. Місцеві муніципалітети були наділені широким спектром повноважень та фінансовою автономією, завдяки чому рівень бідності за 8 років скоротився з 52% до 23% в регіональному масштабі. Реформа децентралізації охопила усю територію України, окрім тимчасово окупованих Росією територій. Реформа децентралізації в цілому виявилась успішною, однак до моменту широкомасштабного вторгнення існували наступні проблеми та суперечності: відсутність затверджених концепцій планування розвитку регіонів, недосягнення місцевими органами влади незалежності щодо питань з акумулювання та розподілу надходжень до місцевих бюджетів, відсутність необхідної кількості кваліфікованих кадрів, тощо.

В умовах війни місцеві органи влади розпочали активну взаємодію з волонтерськими рухами, приватним сектором та центральною владою перш за все для створення умов для безперервного забезпечення населення базовими потребами (тимчасове розміщення, харчування, медична допомога, допомога в евакуації). Лише за активної взаємодії всіх рівнів влади та організації суспільства можливо ефективно протидіяти катастрофам та надзвичайним ситуаціям, що виникають внаслідок воєнних дій або природних катаклізмів. У 2022 році основні зусилля органів місцевого самоврядування були спрямовані саме на допомогу населенню, а питання щодо вдосконалення реформи децентралізації було переміщено на нижчий пріоритет. Регіональна та місцева влада мають найбільш повне розуміння поточної ситуації, а їхні знання про активи та потреби населення дають їм широкі можливості для виявлення потенційних перешкод, ризиків, збитків, а також визначення окремих груп населення, що потребують найбільшої допомоги в умовах надзвичайних ситуацій. Головними перешкодами у вирішенні кризових ситуацій для місцевої влади є нестача фінансових та людських ресурсів, тому для цього вже центральна влада також повинна брати участь у вирішенні даних проблем. Зокрема, спрямовувати додаткові грошові кошти з резервних фондів, а також залучати до допомоги і відновлення населення з інших міст та регіонів.

Зважаючи на наявність схожої інституційної та технічної спроможності України і країн Західної Європи, варто використати досвід післявоєнної відбудови країн Європи після 1945 року. У квітні 2022 року було утворено Національну раду з питань відбудови України, а згодом на конференції у м. Лугано (Швейцарія) було представлено основні стратегії відбудови України, до якої увійшли і пункти щодо посилення ролі і повноважень органів місцевого самоврядування. Дієвим методом вирішення проблем громад може бути застосування орієнтованого на місце підходу. Короткострокові рішення громад повинні бути об'єднані в одну або більше загальнонаціональних стратегій, аби забезпечити розвиток у довгостроковій перспективі[1]. У свою чергу, органи місцевого самоврядування повинні бути зацікавлені у посиленні власного потенціалу до ефективного використання матеріальної допомоги. Повоєнна відбудова вимагає не лише довгострокової стратегії, а й радикальних реформ, такі як судова та податкова, адже важливим є посилення відповідальності за нерациональне використання коштів, корупцію, «відмивання коштів» та інші види шахрайства. Також дискусії у державних колах ведуться з приводу акумулювання і розподілу податкових надходжень. У даній ситуації виникатиме проблема, адже низка компаній зареєстровані у великих містах, а свою діяльність ведуть у сільській місцевості. Відповідно, місцеві громади беруть на себе розміщення виробничої інфраструктури, але не отримують за це доходів, що може негативно впливати на взаємодію влади різних рівнів.

У грудні 2022 року у співпраці Міністерства розвитку громад і територій у партнерстві з Програмою Ради Європи було розроблено рекомендації щодо міжнародного партнерства на основі методології City to city cooperation. Станом на серпень 2022 року загальна кількість укладених угод щодо партнерства із іноземними містами становила 1 279 і дана кількість продовжує зростати. Дана програма розвитку партнерства організована задля допомоги українським містам і селам внаслідок воєнних дій. У листопаді 2022 року Президент України підписав зміни до Бюджетного кодексу та ЗУ «Про державний бюджет України» на 2023 рік, що регламентує фінансові ресурси місцевих бюджетів у розмірі 605,1 млрд грн, більшу частину яких становлять доходи місцевих бюджетів у розмірі 420,9 млрд грн. Окрім подовження норми зарахування ПДФО на рівні 64%, було утворено фонд ліквідації збройної агресії для будівництва об'єктів критичної і соціальної інфраструктури та житла для внутрішньо переміщених осіб, закупівлі спецтранспорту та інших потреб. За підсумками 2022 року, основною статтею доходів місцевих бюджетів були податкові надходження, у той час як урядові трансферти становили не більше 1 третини надходжень[2]. Дана обставина доводить той факт, що органи місцевого самоврядування стали більш незалежними від центральної влади, незважаючи на скорочення економічної активності внаслідок воєнних дій та перебоїв з електропостачанням, а також збільшення числа внутрішньо переміщених осіб. Доходи місцевих бюджетів скоротилися у березні-квітні минулого року, однак вже згодом відновились до обсягів до 24 лютого, а наприкінці року перевершили обсяги минулих років. Ця обставина дає надію на подальший розвиток фінансової та соціальної складової місцевостей, незважаючи на воєнний стан і регулярні обстріли з боку РФ.

Аналіз отриманих за 2022 рік даних, а також прогнози на 2023 рік від вітчизняних та іноземних організацій дозволяє говорити про те, що реформа децентралізації не зупинена і влада не має наміру її згорнути. Подальше майбутнє реформи залежить від багатьох факторів, зокрема: сценарію війни, обсягу державного бюджету України, можливостей залучення фінансової допомоги з боку іноземних партнерів, наявності кваліфікованих кадрів та ефективності функціонування державної системи управління. Таким чином, реформа децентралізації має усі шанси на те, аби бути повноцінно втіленою в життя і суттєво сприяти збільшенню рівня добробуту населення України.

Продовження додатку Д

1. OECD (2022) Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Governance, OECD Multi-level Governance Studies. (пер. з англійської).
2. Офіційний інтернет-портал «Децентралізація дає можливості» <https://decentralization.gov.ua>
3. Експертна дискусія «Перспективи децентралізації». Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна. https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2022/08/19_Tezy_detsentralizatsiya.pdf